Туркистон бир, ватан бир

Туркистон

Ёшларнинг ижтимоий-сиёсий газетаси

1993 йил 4 март • Пайшанба • № 27 (14055) ترکستان ✱ TURKİSTAN Нархи 5 сўм.

НАВРЎЗГА АТАЛГАН «НАВРЎЗ»

Тошкентнинг марказида янги «Наврўз» театрини барпо этаётган қурувчилар кечаю-кундуз ишлай бошладилар. Уни очиш 21 март кунига белгиланган. Худди шу куни бу ерда Наврўзга бағишланган байрам тантаналари бўлиб ўтади.

Театр биноси ҳозир ҳавозалар билан қуршалган бўлишига қарамай, бу кошонанинг қурилиш ва пардозлаш ишларидан кейин қандай бўлишини тасаввур этиш мумкин. Бинога беш босқичдаги пиллапоялардан чиқилади. Уларнинг ўртасида катта фаввора отилиб туради. Бинонинг ўзи катта устунларга таянган бўлиб, улар мармар билан қопланган.

Мармар ва травертин билан безатилган думалоқ ва чорбурчак устунлар театр пештоқини ушлаб туради, улар улкан пешайвон меъморлигига уйғунлашган. Остига эса тўқ кўк рангдаги гилам қоплама тўшалади. Бундай тўшама Бельгиядан махсус харид қилинган. Баланд шифтда айланаси икки метрча келадиган бир неча безаклар бор, улар энди очилган оқ гулни эслатади. Бу гулларга қандиллар ўрнатилади. «Ёритувчи тўлқин» саройни қўшимча ёритиб, унинг ҳуснига ҳусн бағишлайди: шипга мустаҳкамланган ойнада липиллаб турадиган жуда кўп чироқлар акс этади.

Иккинчи қаватга иккига ажраладиган зинадан кўтарилади. Бу ерда ўймакор ганч ромларда улкан думалоқ ойналар ўрнатилган. Томоша залининг юқори қаватларига шу ердан чиқилади. Зал 900 нафар томошабинга мўлжалланган бўлиб, ўринлар саҳнага мумкин қадар яқинлаштирилган.

— Бинонинг театрга мўлжаллангани унинг лойиҳаси хусусиятларини белгилаб берган, — дейди лойиҳа муаллифларидан бири М. А. Сиротинская. — Лойиҳани тайёрлаш чоғида меъмор Ю. А. Халдеев билан биргаликда томошабинларнинг актёрлар билан мулоқоти учун энг қулай шароит яратишга, бу театрга келувчилар ҳақиқий санъатдан баҳраманд бўлишларига меъморлик воситалари билан ёрдам бериш зарурлигига асосландик.

Ишни меъморлардан Тошкент қурилиши бош бошқармаси ҳамда «Ташспецотделстрой» трестининг бўлинмалари қабул қилиб олди. Бу ерда энг яхши усталар ишлашмоқда. Иш конвейери бир дақиқа ҳам тўхтамайди: қурувчилар ишни битказган жойга шу заҳоти пардозчилар келишмоқда. Байрамгача уч ҳафтадан камроқ вақт қолди. Шу сабабли бу ерда одамлар алоҳида кўтаринкилик билан меҳнат қилиб, минглаб тошкентликларга ва Ўзбекистон пойтахти меҳмонларига байрам совғаси тайёрламоқдалар. Наврўз куни очиладиган янги театр биноси бутун тошкентликлар учун байрам совғасидир.

А. ИВАНОВА,
ЎзА мухбири.

Терак—бу манзара, терак—бу уйдир, Минглаб кишиларнинг уйида тўйдир.

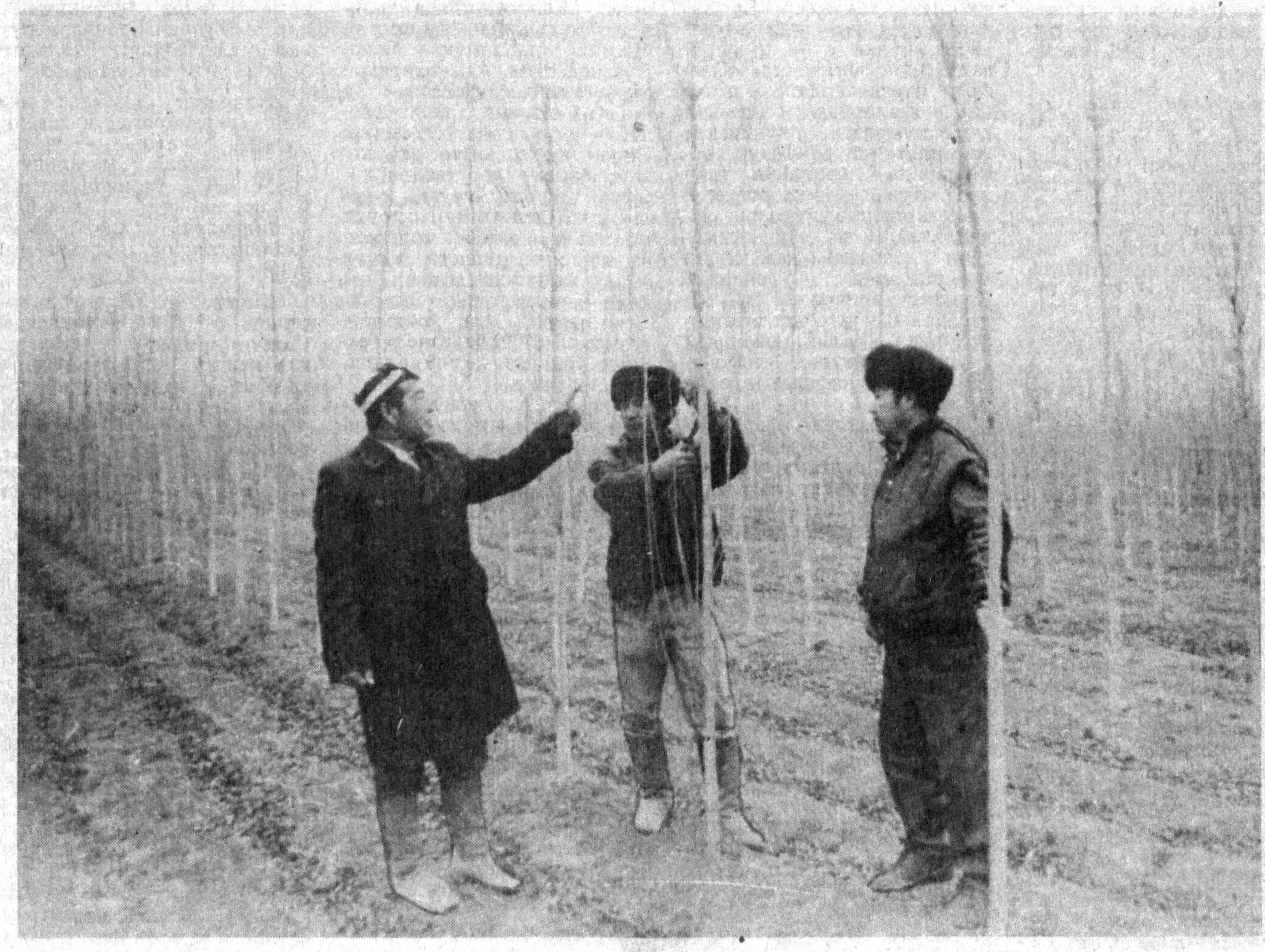

Фарғона вилоятида баҳорги ишлар қизғин бошлаб юборилди.
СУРАТДА: «Рапқон» жамоа хўжалигининг ҳосилоти Абдуқаҳҳор Худойбердиев (чапда) ва боғбонлар Қобил Раҳмонов ҳамда Ҳамдам Тоҳировлар теракчилик бўйича суҳбатлашмоқдалар. Суратчи: Р. АКБАРАЛИЕВ.

У КЕЛАДИ БИЗНИ СЎРОҚЛАБ...

Она юртимиз катта шодиёна арафасида турибди. Не-не синовлардан ўтган, лекин ҳеч қачон қадди дол бўлмаган, бирор ғаним асиру банди қила олмаган Наврўзимиз эшик қоқиб келяпти. Бутун мамлакат, жамики одамлар уни қучоқ очиб қаршилаш тараддудида. Бошқа мутасадди ташкилотлар қатори республика Маданият ишлари вазирлиги, унинг жойлардаги идоралари ҳам арафа кунларида тайёргарликни қизитиб юбордилар.

— Наврўзнинг кун билан тун тенг келадиган дамлардан бошланишида рамзий маъно борга ўхшайди, — дейди республика маданият ишлари вазирининг ўринбосари Н. Иброҳимова. — Тенгликка нима етсин! Бир асрдан кўпроқ давр мобайнида ота-боболаримиз ҳам, уларнинг фарзандлари, набира-ю эваралари ҳам тенглик хуморида яшаб, дориламон замон умиди билан нафас олишди. Не бахтки, бизга шундай замон насиб этди. Мустақиллигимизнинг иккинчи баҳорини нишонлаяпмиз. Биз Наврўзни нишонлаш режаларимизда худди ана шу бахт, ана шу шодиёналарга алоҳида урғу берамиз.

— Байрам арафасида, айниқса, Наврўз нишонланаётган кунларда қандай тадбирлар амалга оширилади!

— Агар аҳамият берган бўлсангиз, анҳор соҳилида, мустақиллик майдони рўбарўсидо муҳташам бино қад кўтарди, шу кунларда у ерда ишлар, айниқса, авж олиб кетди. Халқимиз пойдевор қўйилиши биланоқ бу бинони «Наврўз» биноси деб атай бошлаган эди. Давлатимиз мавжуд иқтисодий қийинчиликларга қарамай, мазкур санъат кошонаси тезроқ қуриб битказилиши учун ҳамма имкониятни яратиб берди. Кошона Наврўз куни тантанали очилади. Байрам сайллари мустақиллик майдонидан бошланиб, «Наврўз» театри биноси олдидаги фавворалар отилиб турган майдонда давом эттирилади. Мингга яқин томошабин сиғадиган залда санъат усталари билан ёш ижодкорларнинг катта концерти бўлади.

Пойтахтимиздаги Халқлар дўстлиги, Хадра, театр майдонларида, барча туман марказларида, маҳаллаларда ҳам байрам шодиёналари ўтказилади. Театрлар пойтахтнинг ҳар бир туманида фаолият кўрсатаётган ташкилий қўмита аъзолари билан ҳамкорликда саккиз-ўн дақиқали томошалар уюштирадилар. Бу томошаларда ҳар бир тумандан тўқсон-юз киши қатнашади. Шундан кейин улар Халқлар дўстлиги майдонида катта томоша қўйиб берадилар. Уларда концерт ташкилотларининг жамоалари, бадиий ҳаваскорлик ҳамда фольклор дасталари ҳам қатнашадилар.

Бу йилги Наврўз сайли аввалгиларидан шуниси билан фарқ қиладики, у ўн кун давом этади.

— Наврўз ҳар бир хонадонга, ўлкамизнинг исталган гўшасига кириб боради. Ҳамма ернинг ўзига хос удуми, анъаналари бор...

— Байрам режалари тузилаётганида жойлардан тушган таклифлар ҳисобга олинди. Мамлакатимизда ўтказилажак тадбирларда 33 давлат театри, еттита филармониядан қарийб 30 та жамоа, давлат эстрада бирлашмасига қарашли 20 дан ортиқ концерт дасталари, «Баҳор» давлат рақс дастаси, ўн мингдан кўпроқ ҳаваскорлар, халқ жамоаси фахрий унвонига сазовор бўлган 260 дан ортиқ даста меҳнаткашлар ҳузурида ўз санъатларини намойиш этадилар. Буларнинг ёнига дорбозлар, аскиячилар, бахшиларни ҳам қўшадиган бўлсак, биз орзиқиб кутаётган Наврўзи олам қандай миқёс касб этишини, у нақадар қувончли бўлишини кўз олдимизга келтиришимиз мумкин.

— Наврўзни шартли тарзда иккига ажратиш мумкин: меҳнатнинг бошланиши ҳамда халқ шодиёнаси. Биз сиз билан шодиёналар ҳақида суҳбатлашдик...

— Дарвоқе, 13—14 март кунлари барча маданият ва санъат муассасаларида шанбалик ўтказилади. Ходимларимиз 250 минг тупдан кўпроқ кўчат ўтқазадилар, уларнинг 150 минг тупга яқини гул кўчатларидир. Маросим ўтказиладиган майдонлар, кўчалар ва хиёбонлар, ариқлар тозаланади.

Наврўз — дўстлик ва иноқлик байрами. Қардошлик алоқаларимизни мустаҳкамлаш ниятида Наврўз тантаналарида Марказий Осиё мамлакатларидан меҳмонлар ҳам қатнашадилар. Қашқадарёга — чоржўйлик, Хоразмга — тошҳовузлик, Андижонга — ўшлик, Тошкентга — чимкентлик, Фарғонага — хўжандлик қардошларимиз таклиф этилганлар.

Вазирлигимиз муассасаларининг жамоалари хайрия тадбирларида ҳам фаол қатнашиш истагини билдирдилар. Автобазамиз, маданий моллар базаси, қурилиш-таъмирлаш бошқармаси ишчи ва хизматчилари 14 март куни шанбалик ўтказиб, ундан тушган маблағни «Наврўз-93» меҳр-мурувват жамғармасига топширадилар.

Б. АБДУЛЛАЕВ,
ЎзА мухбири.

ШУ СОНГА ХАБАР

«САБО» ЁРДАМ БЕРМОҚЧИ

Ҳиндистонлик ишбилармонлар Оролбўйи минтақасида саноат корхоналари қуриш ҳақида Қорақалпоғистон Республикаси билан шартнома тузди. Жумладан, «Сабо интернешнл ЛТД» фирмаси мармар ва гранит қазиб чиқаришни кўпайтириш мақсадида учта завод қуриш ҳамда уларни кераклли ускуналар билан жиҳозлашни зиммасига олди.

ОСМОНДАГИ НАРХЛАР

РОССИЯНИНГ айрим шаҳарларида нарх-наво осмонга чиқиб кетди. Южно-Сахалинск шаҳридаги дўконларда оддий уй музлатгичи 250 минг сўмга чиқди. Бу ерда ҳайвон ёғининг бир килоси энди 1870 сўм туради. Петропавловск-Камчаткада эса оддий телевизорни 197500 сўмга «бемалол» олиш мумкин, Магаданда эса бир кило пишлоқ 1400 сўм бўлди.

Маиший хизмат кўрсатиш нархи ҳам шиддат билан кўтарилмоқда. Калининградлик аёллар сочини сартарошхонада турмаклашмоқчи бўлишса 800 сўм тўлашлари керак. Новокузнецкда эса пальтони кимёвий усулда тозалаш учун 1435 сўм тўлайдилар.

Ҳозирги кунда Россияда бозор иқтисодиёти туфайли юзага келган эркин нархнинг аҳволи шундай.

72 ТАЛАБАГА ЁРДАМ

Тошкент шаҳар ҳокимияти томонидан ёшларни ижтимоий ҳимоялаш мақсадида 108 минг сўм миқдорида маблағ ажратилган эди. Куни кеча ўша омонатлар эгаларига топширилди. Тошкент шаҳар Ёшлар Иттифоқи ташкилоти пойтахтда таҳсил олаётган етмиш икки нафар талабанинг ҳар бирига 1500 сўм миқдорида ёрдам пули топширдилар. Тадбир сўнггида ош тортилди. Маданият институти талабалари эса йиғилганларни куй-қўшиқлари билан хушнуд этдилар.

Ш. ХУДОЁРОВА.

МАРАДОНА: «УМИДВОР БУЛАВЕРИНГ»

Аргентина ва жаҳон футболининг юлдузи Диего Марадона яқин кунлар ичида қардош Туркия майдонларида тўп сурса керак. «Галатсарой» футбол клубининг раҳбарияти келгуси мавсумда командани кучайтиришга ёрдам беришини илтимос қилганда, машҳур футболчи «нега йўқ дер эканман, «чўнтак кўтарса» ва жамоадаги муҳит мос келса, «Галатсарой» сафида ўйнаганим бўлсин», деб умидвор этди. Умуман олганда, бу таклиф амалга ошиши мумкин: ҳозир турк футболида юксалиш даври бошланган, қолаверса, Марадонанинг ўзи ҳам мухлислар ва ёш тўпсурарлар учун ўйин кўрсатадиган ёшга кириб қолди. Ҳозир Туркияда 29 чет эллик футболчи тўп суради, улар орасида бир неча машҳур ўйинчилар бор.

ХАЙРЛИ ТАШАББУС

Бухоро ҳокимлиги барча меҳнат жамоалари, маҳалла ташкилотларига мурожаат қилиб, «Наврўз» байрами арафасида — 13-14 март кунлари ҳашар ўтказишга даъват этди. Тушган маблағни Баҳовуддин Нақшбандий таваллудининг 675 йиллиги муносабати билан таъмирланадиган иншоотлар ва қадимий арк девонини тиклаш учун сарфлаш мўлжалланмоқда.

МОЙ ҲАМ, ШАКАР ҲАМ, СОВУН ҲАМ ЎЗИДАН ЧИҚАДИ

Шаҳрихон сут заводининг ёрдамчи цехида атир-упа ва дори-дармонлар ишлаб чиқарадиган саноат эҳтиёжлари учун хушбўй мой ишлаб чиқарила бошланди.

Ҳозир бу ерда лавлагидан шакар ишлаб чиқариш учун яна бир ёрдамчи цех қурилиши бошлаб юборилди. Лавлаги эса ёрдамчи хўжаликда етиштирилади. Сут чиқитларидан совун ишлаб чиқариш ҳам ўзлаштирилмоқда.

ХАСТАЛИК БЎЛМАСИНУ, МАБОДО...

Косон туманида хўжаликлараро шифохона фойдаланишга топширилди. Қўшқаватли бинода бира-тўла 100 бемор даволанади. Тиббиёт учун зарур бўлган жиҳоз, ускуналарни харид қилишда тумандаги «Шарқ юлдузи», «Темирхўжа» номли жамоа хўжаликлари кўп миқдорда пул бердилар. Касалхонада физиотерапия, тез даволаш, жарроҳлик бўлимлари мавжуд.

ҒОЛИБГА 5 МИНГ СУМ

Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги «Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш аълочиси» деган кўкрак нишони ҳомаки лойиҳасига танлов эълон қилади. Ғолиб чиққан муаллифга 5 минг сўм пул мукофоти белгиланди. Танлов низомига кўра лойиҳани яратишда ҳар қайси ташкилот, барча ҳоҳловчи фуқаролар иштирок этишлари мумкин.

Танлов муддати 15 апрелгача. Лойиҳа 30х30 сантиметрлик қаттиқ металлга, рангли бўёқларда ишланиши тақозо этилади. Кўкрак нишонининг бу лойиҳасида инсон саломатлигини муҳофаза қилишдаги тиббиёт ходимларининг катта роли ва жасоратлари акс эттирилган бўлиши керак.

Мурожаат учун адрес:
Навоий кўчаси, 12 уй.
Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги.

А. ЭРГАШЕВ.

ЯПОН ЖУРНАЛИСТИ — «ТУРКИСТОН» МЕҲМОНИ

Япониянинг дунёга машҳур иқтисодий газетаси «Нихон Кэйзай Симбун» («НИККЭЙ»)-нинг Москвадаги ўз мухбири жаноб Мотохиро Икэда «Туркистон» газетаси таҳририятига ташриф буюрди. Қуёш чиқар мамлакатнинг журналисти мустақил Ўзбекистоннинг оммавий ёшлар газетаси ижодкорлари фаолияти, бозор иқтисодиёти даврида нашрлар ўз қийинчиликларини қандай бартараф этаётганликлари, жумҳурият йигит ва қизларининг турмуш тарзи билан қизиқди. Газета бош муҳаррири Жаббор Раззоқов япон журналистини қизиқтирган масалаларга тўхталиб, унинг саволларига батафсил жавоб берди.

СУРАТДА: япон журналисти Мотохиро Икэда «Туркистон» газетасининг сўнгги сонини кўздан кечирмоқда.

Муҳаммад АМИН сурати.

Хотира

Кўнгилни тоғ қилган сўзлар

Қўшни Афғонистон тупроғидан собиқ Шўро қўшинлари олиб чиқиб кетилганига тўрт йил тўлди. «Савр инқилоби» номи билан тарихга кириб, салкам ўн уч йил вақт давомида бир гуруҳ амалпарастларнинг манфаати учун яшаб келган давлат тўнтариши нафақат оз сонли афғон халқи учун, балки, унинг сарҳадларидан ташқаридаги кўплаб миллатлар учун ҳам ғоят қимматга тушди. Тўрт йил. Бир минг тўрт юзу олтмиш кун. Уруш оловлари сўнганидан бери шунча вақт ўтибди. Аммо, шикаста қалбларнинг, яримта бўп қолган кўнгилларида ҳали ҳам замбаракларнинг даҳшатли ва хунук овозлари тингани йўқ. Оналарнинг кўзларидан ёш аримайди... Нури дийдаларининг шаҳид кетганлигига ишонмасдан ҳар саҳар кун чиқиш томонга аллақандай хўрсиниш ва илинж билан кўз тикишдан чарчамаган.

Наманган вилояти ҳокими Бургутали Рапиғалиев куни кеча Афғонистонда ҳалок бўлган аскарларнинг ота-оналарини, беваларини, қонли уруш иштирокчиларини қабул қилди. Ҳоким қабулига Ёшлар Иттифоқи Қўмиталари етакчилари, зобитлар, маҳалла оқсоқоллари, турли тармоқларнинг раҳбарлари ҳам таклиф этилди.

— Эълон қилинмаган урушда 4000 нафар наманганлик йигитлар иштирок этди, — деди ҳоким йиғилганлар ҳузурида. — Етмиш уч нафар навқирон юртдошларимиз Ҳиндиқуш томонларда шаҳид кетди. Номинг ўчгур урушнинг асоратлари туфайли яна ўн тўққиз нафар йигитдан ажралдик. Илойим, мана шу жудоликлар энг сўнггиси бўлиб қолсин, келгуси авлод уруш нималигини билмасин.

Бургутали Рапиғалиев бугунги учрашувнинг мақсади вилоят раҳбарларининг халқ билан, жабрдийдалар билан ҳамдард эканлигини эслатишдан иборат, холос деб қайта-қайта таъкидлади. Наманган вилояти «афғончи»лар ва заҳирадаги жангчилар Кенгашининг раиси Зокиржон Омонов, Кенгашнинг туманлардаги вакиллари Неъмат Исроилов ва Абдувоҳид Нуриддиновлар, ота-оналар номидан сўз олган Эркиной опа Йўлчиева, Эрмамат ака Сиддиқов, Мамарасул ака Илёсовлар кўрсатилаётган катта иззат ва эътибор учун вилоят ҳокимлигига, Республика Президентига ўзларининг самимий тилакларини изҳор қилишди. Халқни уларнинг атрофига янада маҳкамроқ жипслашишга чақиришди.

Қабул маросимини олиб борувчи — вилоят Ёшлар Иттифоқи Қўмитасининг саркотиби Мухторали Жўрабоевдан залда ўтирганларнинг бири сўз беришларини сўради. Ҳалок бўлган аскар Авазбекнинг онаси Муборак ая Мирзааҳмедова. Она ҳаловатини ўғирлаб келаётган Армонлар яширин. Мен Муборак аянинг ўша пайтдаги ҳолатларини кўзга ёш олиб бешик қошида алла айтаётган Онага ўхшатдим.

Бу унутилмас учрашув собиқ «афғон»чиларга, ҳалок бўлган йигитларнинг оилаларига беш минг сўмдан ёрдам пули тарқатиб чиқилди, Ёшлар Иттифоқи Қўмитасининг эсдалик совғалари улашилди.

Рустам БОЙ МУҲАММАД,
«Туркистон»нинг ўз мухбири. Наманган вилояти.

«МУАЛЛИМ» ЎҚУВЧИЛАРНИ ТАЙЁРЛАМОҚДА

Абдулла Қодирий номидаги Жиззах педагогика олийгоҳи қошида «Муаллим» ўқув маркази ташкил этилди. Бу марказий олий ўқув юртларига кириш истагида бўлган ўқувчиларни барча фанлар бўйича тест синовларига тайёрлайди. Машғулотларни юқори малакали ўқитувчилар махсус қўлланмалар асосида ўтказади.

ТАНЛОВ ҒОЛИБЛАРИ

Андижонда ёш хонандаларнинг вилоят кўрик-танлови бўлиб ўтди.

Шаҳардаги «Мақом» дастаси қатнашчиси Муҳаммадилло Алихонов, булоқбошилик Абдурасул Сулаймонов ва Жалолқудуқ туманидаги «Наво» дастаси яккахон хонандаси Муҳаббатхон Тўхтасинова ғолиб чиқиб, Тошкентда ўтказиладиган республика «Камолот-93» баҳсида қатнашиш ҳуқуқига эга бўлдилар.

Ўлкамизда «Наврўз» айёмига тайёргарлик қизғин бормоқда. Унга Сиз қандай ҳисса қўшмоқдасиз?

Ўтиш даври сабоқлари

КЕРАК БЎЛГАНДА ҚАНДОҚ

Комсомолнинг ўтган конференцияси билан (Ёшлар Иттифоқининг) шу кеча кундузгача бўлаётган конференциялари оралиғида жуда катта ўзгаришлар юз берди. Ўтган конференция делегатлари балки жумҳуриятлар мустақиллиги, СССРнинг парчаланиб кетиши, вақтида бутун дунёга даҳшат солиб турган КПССнинг синиши ҳақида ўйламагандирлар ҳам. Бугунги делегатлар эса бу ҳақда нафақат ўйлаб, балки, ана шундай тарихий жараённинг гувоҳлари бўлиб турибдилар.

Шу ва шунга ўхшаш фикрлар Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи Андижон вилояти Жалолқудуқ ноҳия Ёшлар Иттифоқи саркотиби С. Абдуназаровнинг конференцияда сўзлаган ҳисобот нутқида ҳам таъкидланди.

Дарҳақиқат тарих учун арзимас лаҳзалар бўлган вақт мобайнида комсомол «синиб» кетди. Бутунлай тарихга айланди. Ким нима деса десин-у, бу ташкилот биз учун керак. Нафақат кераклиги эмас, балки, зарур ҳамдир. Ахир давлатимиз аҳолисининг ярмидан кўпроқ қисмини ташкил қилувчи ёшларни бирлаштирувчи, улар ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи ташкилот керак эканлигини ҳаммамиз ҳам биламиз-ку!

Очиқ айтиш керак. Бугунги Ёшлар Иттифоқи комсомолнинг ворисси бўлган ҳолда, ундан анча-мунча илгарилаб кетди. Қисқа давр ичида ўзини ҳаминқадар бўлса-да, тиклаб олишга, ёшлар орасида маълум маънода ўз нуфузини ўрнатишга эришди.

Энди конференцияга қайтсак. Унда расмиятчилик, юз хотирлик бўлмади. Саркотиб ҳам ўз фикрлари билан эркин ўртоқлашди. Унинг ҳисоботи ҳам фақат «у қилди, бу қилди», билан чегараланиб қолмади. Бу ҳисобот юзасидан музокарада қатнашганларнинг сўзларида ҳам сезилиб турди.

Конференцияда Ёшлар Иттифоқига кирувчи талабгорлар сони кўпаётгани, лекин баъзи бошланғичларда бу масалага совуққонлик билан ёндашаётганлари ҳақида гапирилди. Камчиликлар, хатолар очиб ташланди. Яна биргаликда бу камчилик ва хатоларни бартараф этиш хусусида келишиб олинди.

Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи Марказий Қўмитасининг биринчи котиби А. Орзиматов ушбу конференцияда иштирок этди ва нутқ сўзлади. Конференция сўнггида у ноҳиядаги 11-мактабнинг Ёшлар Иттифоқига қабул қилинган юқори синф ўқувчиларига аъзолик билетларини топширди.

А. МИРЗАЖОНОВ,
«Туркистон» мухбири.

Конституция: ҳокимият ва мухолифат

Мустақил Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ишлай бошлади. Асосий қонуннинг қадр-қиммати, моҳияти ва табиати ундаги меъёрлар ва тартиб-қоидаларнинг демократия руҳига қай даражада мувофиқлигига, яъни халқчиллигига, Конституциянинг умумбашарий қадриятларга монандлигига, унда инсон ҳуқуқлари не чоғли ҳимоя қилинганлигига қараб баҳоланиши одат тусига кирган.

Конституциядаги демократиянинг қатъий мезонлари асосида мустаҳкамлаб берилган қоидаларни салмоқлаб кўрганда, бизнинг Конституциямиз дунёдаги энг халқчил конституциялардан бири, деб комил ишонч билан айтиш мумкин.

Ҳозир демократия ҳақида мулоҳаза юритганда чет эллик олимларнинг фикрини далил қилиб кўрсатиш расм бўлган. Келинг, биз ҳам шундай қила қолайлик. Америкалик олимлар халқ ҳокимиятини, бошқарилувчиларнинг иноқлигига асосланган ҳукуматни; кўпчиликнинг ҳақлигини, озчилик ҳуқуқларининг таъминланишини; инсоннинг асосий ҳуқуқлари кафолатланишини; эркин ва ҳалол сайловларни; ҳамманинг қонун олдида тенглигини, одил судловни; ҳукумат фаолиятининг Конституция воситаси билан чекланишини; ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий фикрларнинг ҳар хиллигини; муроса, амалиётчилик, ҳамкорлик ва келишув қадриятини демократиянинг устуни, деб ҳисоблайдилар.

Ўзбекистонда мана шуларнинг ҳаммаси бор ва улар ҳаммаси Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида ифодалаб берилган ва мустаҳкамлаб қўйилган. Конституцияда ҳокимият ва мухолифат муаммоси қандай ҳал этилганлиги бунга яққол мисол бўла олади. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси қабул этилгунча биронта қонун ҳужжатида ва аввало Конституцияда бу масала мутлақо тилга олинмаган эди. Конституция давлат ҳокимиятининг бирдан-бир манбаи — халқ деб, демократиянинг энг муҳим қоидасини белгилаб қўйган. Халқ ҳукуматга хизмат қилмайди, балки ҳукумат халққа хизмат қилади.

Инсоннинг асосий ҳуқуқлари — сўз эркинлиги, ўз фикрини ифодалаш эркинлиги ва матбуот эркинлиги, диний эътиқод эркинлиги, йиғилишлар ўтказиш ва бирлашмалар тузиш эркинлиги, қонун томонидан тенг ҳимояланиш ҳуқуқи, қонунийликка риоя этилиши ва одилона судлова бўлган ҳуқуқ — демократиянинг энг муҳим тартиб-қоидалари бўлиб, улар ҳам Конституцияда аниқ ва равшан мустаҳкамлаб берилган. Конституцияда фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, тартибни сақлаш ва халқ манфаатларини кўзлаб жамоат хатти-ҳаракатларининг пайини қирқиш лозим. Давлат ўз қонунларини ошкора ҳуқуқий меъёрлар ва аъзолари ёрдамида тўлдириб чиқаради. Бу нарса Конституцияда белгилаб қўйилган меъёрлар билан ва шу меъёрлар асосида қабул қилинган қонунлар билан таъминланади. Қонунларнинг ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг матбуотда эълон қилиниши, — дейилади Конституцияда, — улар қўлланилишининг мажбурий шартидир.

Демократик жамиятда яшаб турган фуқаролар, шу жумладан мухолифат ҳам ўзлари яшаётган жамиятнинг тақдири учун масъулиятни ҳис этишлари керак. Ўзини жамиятдан устун қўядиган, жамият манфаатларини менсимайдиган мухолифат бўлиши мумкин эмас ва бўлмаслиги керак. Бу қоида содир бўлаётган жараёнларни теран идрок этишни, ўз дастурлари, қарашларини пухта мулоҳаза қилиш ва салмоқлаб кўришни тақозо этади. Конституцияга ёзиб қўйилган «Фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишда бошқа шахсларнинг, давлат ва жамиятнинг қонуний манфаатлари, ҳуқуқлари ва эркинликларига путур етказмасликлари шарт», деган қоида ҳам мухолифатга тўла-тўкис тааллуқлидир. Демократия — Конституция ва қонунлар доирасидаги эркинлик демакдир. Бу ҳақиқатни доимо эсда тутиш керак, чунки у — ҳуқуқий давлатнинг негизидир. «Сиёсий партияларда, жамоат бирлашмаларида, оммавий ҳаракатларда, шунингдек ҳокимиятнинг вакиллик органларида озчиликни ташкил этувчи мухолифатчи шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қадр-қимматини ҳеч ким камситиши мумкин эмас», — дейилади Конституциянинг 34-моддасида. Шу тариқа мухолифатнинг амалий фаолияти учун Конституция томонидан пухта кафолат яратиб қўйилган.

Мухолифатлик фаолияти — фикрлар, эътиқодларни эркин ифодалашнинг аниқ-равшан шаклидир. Мухолифатнинг обрў-эътибори унинг мавжуд ҳокимиятга нисбатан ўзини нақадар андишали тутишига боғлиқ. Ҳокимият билан мухолифат ўртасидаги баҳслар хилма-хил муҳитда яшаш мақсадини кўзлаши лозим.

Ҳокимият билан мухолифатнинг муросада яшаши ва улар ўртасидаги ҳамкорлик жамиятда оддий бир ҳолатдир. Республикада демократик жараёнларнинг ривожланиши ва теранлашиб бориши, бир мафкуранинг ҳукмронлиги тугатилганлиги, кўп партиявийлик, сиёсий фикрларнинг хилма-хиллиги муносабати билан бу ҳолат муқаррар бўлиб қолмоқда. Демократик йўл билан шаклланадиган давлат ҳокимияти аҳолининг кенг қатламларининг ҳимоя этилиши, жамоат манфаатларининг қонуний ифодачисидир. Халқ манфаатлари йўлида давлат ҳокимияти кучли, таъсирчан ва албатта обрўли бўлиши керак. Кучли ва таъсирчан давлат ҳокимиятининг тоталитаризм, авторитаризм, диктатурага ҳеч қандай ўхшашлиги йўқ. Суиистеъмолларга йўл қўймаслик учун давлат назарияси ва амалиётида ҳокимиятни қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиш тизимини келтириб чиқарган. Бу тизимда тийиб туриш ва муқобиллик воситалари мавжуд. Шу ҳокимиятлардан биронтаси мутлақ ҳокимиятни, бинобарин, назоратсиз бўлишни даъво қила олмайди. Қонун ижтимоий муносабатларни, шу жумладан ҳокимият ва мухолифатга алоқадор муносабатларни тартибга солиб турувчи қудратли омилдир. Ҳуқуқий давлатда қонун ва фақат қонун ҳакам, қози, ҳукмрон бўлиши мумкин.

«Конституциявий тузум», «қонуний ҳокимият» иборалари тез-тез тилга олинадиган бўлиб қолди. Бу — жамиятда Конституцияни ва қонунларни рўёбга чиқариш асосида вужудга келган давлат ҳокимияти тизимининг ўзидир, давлат тузилишида халқ иродаси ифодаланишининг ўзидир. Конституция ва қонунлар асосида шаклланадиган, аҳолининг кўпчилик қисмига таянадиган давлат ҳокимияти инсоният жамиятининг имкони бўлган барча шакллари орасида ҳозир энг мақбул, халқчил шаклидир.

Фақат халқ томонидан сайланган парламент ва президентгина халқ номидан гапириши мумкин. Жамиятнинг ҳеч бир қисми, ҳеч қандай сиёсий партия, жамоат бирлашмаси, ҳаракати ёки алоҳида шахснинг халқ номидан гапириши мумкин эмас. Конституцияда халқнинг қонуний вакиллари бўлмиш парламент билан Президентнинг ваколатлари аниқ белгилаб қўйилган. Бу — жамиятнинг яхши фаолияти учун жуда муҳимдир. Бирон шахс, ҳатто депутат ҳам, бирон депутатлик гуруҳи, шу жумладан мухолифатчи депутатлар гуруҳи ҳам халқ номидан гапириш ва ҳаракат қилишга ҳақли эмас, халқнинг мухтор вакили вазифасини ўз зиммасига олиши ёки ҳокимият тузилмаларининг ваколатларини ўзиники қилиб олиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида ҳокимият билан мухолифатнинг ўзаро муносабатлари заминида вужудга келиши мумкин бўлган ҳамма масалалар биринчи марта аниқ ҳал қилиб берилган. Конституциянинг 7-моддасида бундай дейилади: «Ўзбекистон Республикасида давлат ҳокимияти халқ манфаатларини кўзлаб ва Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳамда унинг асосида қабул қилинган қонунлар ваколат берган идоралар томонидангина амалга оширилади.

Конституцияда назарда тутилган тартибда давлат ҳокимияти ваколатларини ўзлаштириш, ҳокимият идоралари фаолиятини тўхтатиб қўйиш ёки тугатиш, ҳокимиятнинг янги ва мувозий таркибларини тузиш Конституцияга хилоф ҳисобланади ва қонунга биноан жавобгарликка тортишга асос бўлади».

Конституциявий тузум — буюк ғалабадир, инсоният жамиятининг умумэътироф қилган шаклидир. Унга путур етказиш, вазиятни беқарорлаштириш, Конституциявий тузилмаларнинг обрў-эътиборини тўкиш йўлидаги ҳар қандай уриниш ҳуқуқий давлатнинг руҳи ва моҳиятига зиддир. Мухолифатнинг фаолияти Конституцияга ва қонунларга зид бўлмаган тақдирдагина қонунийдир.

Асосий қонун Конституциявий тузумни зўрлик билан ўзгартириш, яъни Конституцияни ўзгартириш учун куч ишлатиш мақсадини кўзловчи сиёсий партиялар, шунингдек бошқа жамоат бирлашмалари тузишни ва уларнинг фаолиятини таъқиқлайди. Фуқаролар Конституцияга, бинобарин эса, Конституцияга асосланган тузумга ҳам риоя этишга мажбурдирлар. Конституциявий тузумга ҳар қандай тажовуз — ғайри табиий, ғайри Конституциявий, деган фикр Конституциянинг моҳиятидан келиб чиқади.

Давлат манфаатларини ва Конституциявий тузумни ҳимоя қилишда АҚШ қатъият ва матонат намунасини кўрсатмоқда. Форс кўрфазидаги урушнинг дастлабки кунларида Сан-Францискода урушга қарши намойишнинг бир ярим мингдан кўпроқ қатнашчиси ҳибсга олинганида маҳаллий маъмурлар уларнинг деярли ҳаммаси жиноий жавобгарликка тортилишини эълон қилди. Салкам 150 киши полициячиларга ҳужум қилгани, айрим фуқароларни калтаклагани, шаҳар мулкига ва хусусий мулкка зиён етказгани учун судга берилди. Кўпчилик намойишчиларга кўчалар, кўприклар, муассасаларни тўсиб қўйганлиги учун суд қилинмасдан жарима солинди. Бу қилмишлар «фуқароларнинг қонуний фаолиятига ҳалақит бериш» деб таърифланди.

Буларнинг ҳаммаси инсон ҳуқуқларига нечоғлиқ мувофиқ келиши — эҳтимол, баҳсли масаладир, бироқ АҚШ ўзининг давлат манфаатларини нақадар қаттиққўллик билан ҳимоя қилиши яққол кўриниб турибди.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида Конституциявий тузумга ҳар қандай усулда суиқасд қилишга имкон бермаслик қоидаси биринчи бор белгилаб қўйилди. Конституциявий тузум энг муқаддас қадриятлар, у миллион-миллион кишилар ҳаёти ва фаолиятини ташкил этиш негизидир, бас, шундай экан, унга ҳеч кимнинг суиқасд қилишига йўл қўйилмайди. Дарвоқе, АҚШда давлат байроғини ёқиш каби рамзий ҳаракат ҳам Конституциявий тузумга ҳурматсизлик деб баҳоланиб, унда қатнашган кишилар қамоққа ташланмоқда, ГФРнинг асосий қонунида шахснинг эркин камол топиши «Конституциявий тартибга қарши», «Конституциявий тузумга қарши» қаратилмаслиги керак, деб ёзиб қўйилган. Конституциявий тузумни зўрлик билан ёки тинч усулда ўзгартириш ёхуд ағдариб ташлаш хаёлга ҳам келтирилмайди.

Бизнинг жўшқин ҳаётимиз шуни кўрсатиб турибдики, ўзини мухолифат деб атаётган кучлар кўпинча амалий таклифлар билан чиқаяптилар. Мухолифат орасида қонуний ҳокимиятнинг обрўсига қандай қилиб бўлмасин путур етказишга, уни қақшатишга, раҳбарлик лавозимларини қўлга киритиш учун ўзига йўл очишга неча марталаб уринишлар бўлди. Баъзан мухолифат ўз республикаси аҳолисининг тегишли тарзда қўллаб-қувватлашига сазовор бўла олмагач, нопок усуллардан ҳам фойдаланишга, республика ташқарисидан мадад қидиришга, четдан ҳатто молиявий ёрдам олишга уриниб кўрди. Ўзбекистондаги барқарорлик ва одамларнинг эсон-омонлигини ёқтирмайдиган кучлар эса мухолифат деб аталган мана шу кимсаларни бажонидил қўллаб-қувватлаши табиий.

Ташқи кучларга таяниб мухолифлик кураши олиб бориш — қўпорувчилик фаолиятидан бошқа нарса эмас. Шуни назарда тутиб, Ўзбекистон Республикаси Конституциясига сиёсий партиялар белгиланган тартибда олий мажлисга ёки у ваколат берган органга ўз фаолиятининг пул таъминоти манбалари тўғрисида ошкора ҳисоботлар тақдим этишга мажбурдирлар, деган қоида ёзиб қўйилган. Ҳа, хорижий мамлакатларнинг Конституциялари ҳам бу масалага ғоят ҳушёрлик билан қарайди ва партияларнинг бюджетлари шаклланиш манбаларини қатъий кузатиб боради. Масалан, ГФРнинг асосий қонунида «сиёсий партиялар ўз маблағларининг манбалари ҳақидаги ошкора ҳисоботни тақдим этишлари керак» деган сўзларни ўқиймиз.

Ҳокимият учун курашда ўзга мамлакатлардан молиявий ёки бошқа бирон-бир ёрдам олиш сиёсий фикрларнинг хилма-хиллиги доирасидан чиқиб кетади ва ўзини ҳурмат қилувчи мухолифат учун номуносиб ишдир. Бошқа давлатларнинг матбуотдаги гиж-гижловчи баёнотларини ҳам эгамен давлатнинг ички ишларига аралашув, деб ҳисобламоқ керак.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. Каримов яқинда «Комсомольская правда» газетаси муҳарририининг гўё мухолифат ўзини Ўзбекистонда яширин шароитда ишламоқда, деб ҳисоблаётгани хусусидаги саволига қайтарган жавобида шу мавзуга тўхталиб ўтди.

И. Каримов бу даъволарнинг тутуруқсизлигини яққол кўрсатиб берди. Бозор муносабатлари, демократия йўлида дастлабки қийин қадамлар қўйилаётган шароитда, қалтис асабий вазиятда уларни қандай қилиб жиддий мухолифат, деб бўлади, энг муҳими эса — гўё бизда қисувга олинаётган ўша «ранжиган мухолифат»нинг бирон-бир аниқ дастури борми? Ҳозирги мухолифатчиларда ҳеч қандай аниқ ҳаракат дастури йўқ. Шу ўринда Крибл институтининг вакиллари эсга тушади. Улар 1993 йил январь ойининг ўрталарида Москвага келиб, Россия мухолифатчиларига ақл ўргатишган эди. «Российская газета»нинг ёзишича, уларнинг йўл-йўриқлари қуйидагилардан иборат эди:

«— матбуот билан «тўғри» муносабат ўрнатинглар, матбуотнинг бизга ёрдам беришига кўмаклашинглар,

— ҳозир ҳокимият тепасида турганларни танқид қилишга зўр бериш керак. Халқ ҳокимият тепасида турган раҳбарларнинг муаммоларни ҳал этиш қобилиятига ҳамиша ҳам ишонавермайди. Мана шундан фойдаланиб қолиш керак. Ўзгариш қиламиз, деб ваъда беринглар. Одамлар ўзгаришларни яхши кўрадилар. Улар ўзларига айнан қандай ўзгаришлар кераклиги ҳақида ўйлаб ўтиришмайди. Энг муҳими ўзгаришларни ваъда қилишдир».

Мухолифатчилар ва устозларининг тактикаси, шиори, одамларнинг аҳвол-руҳиятини ҳисобга олиш усули мана шу. Ҳайрият, энди одамларнинг кўзи очилиб қолди, уларни осонгина алдаб бўлмайди.

Бироқ мухолифат, масалан, ахборот воситалари орқали сўз эркинлигини суиистеъмол қилган тақдирда қандай йўл тутмоқ керак? Бундай ҳолларда яна ҳам кўпроқ сўз эркинлиги бермоқ, яъни ўша ахборот воситаларининг ўзи орқали улар ахборотининг ёлғонлигини ва масъулиятсиз тусини фош қилмоқ керак, деб маслаҳат беришади америкаликлар.

Амалда эса америкаликлар ва уларнинг ғарбдаги сафдошлари кўпроқ сўз эркинлиги билангина асло чекланмайдилар. Ҳуқуқни ишга соладилар. Чунончи, Буюк Британия Бош вазири Жон Мейжор «Нью Стейтсмен» ва «Скаллиуэг» журналларини туҳмат ва машмашалар қилишда айблаб, судга берди. Мухолифат зўравонлик билан тазйиқ ўтказишига, айниқса оммавий ахборот воситалари орқали шундай қилишига йўл қўйиб бўлмайди. Тожикистондаги мухолифатчи кучлар қилган ҳаракатларни баъзи газеталар демократиянинг намоён бўлиши, халқнинг иродаси изҳор этилиши деб кўрсатганликлари, қонуний сайланган давлат тузилмаларини эса халққа қарши идоралар деб тасвирлаганликларини эсга олайлик. Мухолифатнинг қонуний ҳокимиятга қарши ғайриконституциявий, ғайриқонуний ҳаракатлари жамоатчилик томонидан ёппасига қораланмади ва бунинг оқибати нима бўлгани, «энг демократик кучларнинг» оз вақт мобайнидаги ҳукмронлиги халқ бошига қандай фожиалар солгани яхши маълум.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси давлат тузилмалари ва мухолифат бемалол фаолият кўрсатиши учун пишиқ-пухта ҳуқуқий асосларни яратиб берди. Конституциянинг кучи, демократиянинг кучи шу тарзда ўз ифодасини топадики, у эркин фикрлашиш учун, мухолифатнинг фаолияти учун ҳуқуқий негиз яратади, унинг манфаатларини ҳимоя қилади, аммо бунинг учун мухолифат Конституция талабларига ва қонунларига қатъий риоя этиши шарт.

Мухолифатнинг амалий дастури бўлган тақдирдагина, у ҳаётий муҳим масалаларни ҳал этишда жамиятга ва давлатга ёрдам берган тақдирдагина унинг фаолияти ўринлидир. Охир-оқибатда мухолифатнинг моҳияти биргаликдаги саъй-ҳаракатлар билан энг мақбул, қабул этса бўладиган ечимларни топишдан иборатдир. Барча фуқаролар каби мухолифат ҳам қонунга ва давлат тузилмаларига, улар қабул этадиган ҳужжатларга, яъни Конституциявий тузумга ҳурмат билан қараши лозим. Давлат тузуми мустаҳкамлигининг гарови мана шундан иборат, мухолифат фаолияти ҳам шундагина ўринли бўлади. Ҳокимият билан мухолифат ўзаро жанжаллашмаслиги, балки муросаи мадора қилиши, ҳар хил йўллар билан бўлса ҳам, аммо бир тарафга — тинчлик, осойишталик ва равнақ тарафига қараб бориши керак.

Ш. УРАЗАЕВ,
академик.

КЕЧА БУГУН ЭРТАГА

● **ҚАЛМИҒИСТОНДА** ҳам ўзининг миллионери бор. «Комсомольская правда» газетасининг ёзишига қараганда 30 ёшли Кирсан Илюмжинов ана шундай кишилардан бири. У ҳатто шахмат бўйича жаҳон чемпиони Гарри Каспаровнинг бриллиантли чемпионлик тожини ҳам сотиб олганди.

Кирсан агар шу йил 11 апрелда ўтадиган Президент сайловида ғолиб чиқса, Қалмиғистон тараққиётида муҳим воқеа бўлади, деб ҳисоблашмоқда.

● **ОЛИЙ** даражадаги Россия—Америко учрашуви тезроқ ўтказилишига Қўшма Штатлар маъмурияти жуда қизиқиб қарамоқда ва ҳозир бу воқеага тайёргарлик кўрмоқдалар, — деди АҚШ Давлат котиби Уоррен Кристофер. У Эн-Би-Си телекомпаниясининг «Матбуот билан учрашув» кўрсатувида қатнашиб, бир қанча халқаро муаммоларни батафсил ёритиб берди ва Вашингтон билан Москва ўртасидаги муносабатлар янги аҳамият касб этаётгани ҳақида алоҳида гапирди. Америко ташқи сиёсат маҳкамаси бошлиғининг таъкидлашича, АҚШ ва Россия Президентларининг апрель ойида бўладиган учрашуви қаерда ўтказилиши «Яна бир неча кундан кейин» маълум бўлади.

● **ҲИНДИСТОН** хавфсизлик кучлари Панжобдаги «Бхиндранвале йўлбарслари» деб аталган энг катта бузғунчи гуруҳнинг бошлиғи Г. С. Маночахални гумдон қилди. Терроризмга қарши кураш бўлинмасининг ходимлари жангариларининг йўлбошчиси яширинган Багран қишлоғидаги уйни қуршаб олиб, унга таслим бўлишни таклиф қилдилар. Маночахал қочмоқчи бўлганида уни отиб ташладилар.

● **РОССИЯ** вице-президенти Александр Руцкой Малайзия пойтахти Куала—Лумпурга расмий ташриф буюрди. Бу унинг Осиё—Тинч океан минтақасидаги бир қанча давлатлар бўйлаб қиладиган сафаридаги биринчи босқичдир. Шу сафар давомида у Янги Зеландияга ҳам расмий ташриф буюради, Сингапурга сафар қилади. А. Руцкой Малайзияда Бош вазир Махатхир Муҳаммад ва мамлакатнинг бошқа раҳбарлари билан учрашади.

ШАНБАЛИК БЎЛИБ ЎТДИ

Андижон вилоятининг бир неча шаҳар ва қишлоқларида Заҳириддин Муҳаммад Бобур таваллудининг 510 йиллигига бағишланган шанбалик бўлиб ўтди.

Меҳнат байрамида 500 мингга яқин киши иштирок этди. Улардан 420 минг нафари ишлаб чиқаришда банд бўлди. Шанбалик куни 185 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилиб, 21 миллион сўмдан зиёдроқ пул махсус фондга ўтказилди.

Ишлаб топилган маблағ Бобурнинг шу йил август ойида нишонланадиган юбилей тадбирларини ўтказишга, Боғишамол даҳасида барпо этилаётган Бобур боғидаги қурилишларга, қолаверса, ночор ва кам даромадли оилаларга моддий ёрдам кўрсатишга, тиббий хизматни яхшилашга сарфланади.

К. НИЗОМОВ,
ЎзА мухбири.

БУ КЎҲНА ДУНЁ

ВОҚЕАЛАР·ХАБАРЛАР·ҲОДИСАЛАР

КИЧКИНА ДЕМАНГ БИЗНИ

Ғарбий ярим шарда Белиз деган энг ёш мустақил давлат борлигини кўпчилик билмаса керак. Ўтган йил якунларига кўра, бу ўлка минтақадаги давлатлар орасида иқтисодий ривожланиш даражаси бўйича биринчи ўринни эгаллади. Белиз Республикаси Бош вазири Жорж Прайс Номитекс ахборот агентлиги билан суҳбат чоғида мамлакатнинг бениҳоя қулай жуғрофий ўринга эгалиги, сиёсий мўътадилликнинг барқарорлиги, ҳукумат халқаро алоқаларга молиявий имтиёзлар берганлиги туфайли иқтисодиётга чет эл сармояларининг тўхтовсиз оқиб келиши ютуқларнинг асосий гарови бўлди, деб айтган.

1981 йилда Буюк Британиядан мустақиллик олган ушбу мамлакатнинг аҳолиси 200 минг кишидан иборат. Республиканинг четга чиқарадиган барча моллари АҚШ, Канадада, Оврупо ҳамжамияти мамлакатларида, шунингдек, Кариб ҳавзаси ҳамдўстлиги давлатларида имтиёзли мақомга эга. Миллий қонунчилик экспортга маҳсулот тайёрлайдиган корхоналарга 10 йиллик молиявий имтиёз беради ва тайёр молларнинг юқорида санаб ўтилган мамлакатлар бозорда сотилишини таъминлайди.

МУРДАЛАР КЎМИЛМАЙ ҚОЛМОҚДА

Москва шаҳар «тез ёрдам» хизмати бошлиғи Людмила Вдовинанинг таъкидлашича, Россия пойтахтида кунига юзлаб ўликлар кўмилмасдан қолмоқда. Баъзи мурдалар бир-икки кунлаб, бошқалари ҳафталаб кўчада қолиб кетмоқда. Вақтида кўмилмагани учун чириб кетган ўлик қолдиқлари чордоқларда, ертўлаларда, ҳатто вокзал ва кўчаларда ётибди.

На Москва милицияси, на «тез ёрдам» хизмати ўликларни йиғиштириб олишда жон койитаяпти... Маълум бўлишича, санитария-гигиена ишловисиз мурдалар ўликхоналар (морг)-га қабул қилинмас экан. Санитария-эпидемиология хизмати ходимлари эса, бундай ишловни фақат моргда ўтказишларини рўкач қилиб, ўзларини четга тортмоқдалар.

Мутахассисларнинг фикрича, қаровсиз қолган мурдалар Москвада оғир ичак касаллигини келтириб чиқариши мумкин.

ЗИЛЗИЛА ВА ВАҲИМА

Япония маъмурлари Токио теварагида зилзилани олдиндан айтиб берувчи махсус асбоблар тармоғини шошилинч равишда барпо этишга киришди. Олимларнинг хулосасига қараганда эса, амалга оширилаётган бу тадбир ҳали Рихтер ўлчови бўйича 8 баллгача бўлган, кейинги ўн йилликларда муқаррар содир бўлиши кутилаётган кучли зилзилани олдиндан бехато айтиб бериш имкониятини яратмайди.

Киодо Цусин ахборот агентлигининг хабар беришича, Токио кўрфазининг шимолида 3000 метр чуқурликда ўрнатилган махсус шахта шубҳали шовқинларни илғайди ва қайд этиб боради. Галдаги беш йил давомида эса Токио кўрфази ҳавзасида яна шу хилдаги зилзила яқинлашаётганини олдиндан айтиб бера оладиган 12 та шахта барпо этилади. Олимларнинг тахминига кўра, даҳшатли ер силкиниши кейинги юз йил давомида содир бўлиши керак. Маълумки, сўнгги 8 балли зилзила 1923 йилда содир бўлган ва 100 минг одамнинг ёстиғини қуритган эди.

Ер тадқиқотлари ва талофатлар олдини олиш миллий институтининг раҳбарларидан бири Мидзухо Исиканинг гапларига қараганда, энг замонавий технологиялар ҳам ҳали ишончли тахмин бера олмайди. Олим пойтахтнинг аҳолиси ниҳоятда зич жойлашган, транспорт воситалари ва саноат корхоналарига тўлиб кетган ушбу тумани ер остидан келаётган даракчи шовқинларнинг вақтида ва аниқ қайд этиб борилишига тўсқинлик қилади, деди. Журналистлар билан суҳбатлашаркан олим Япония маъмурларининг ҳозирги тадбирлари кўрпа устидан беморнинг хаста юрагини эшитишга уриниб кўрган шифокорнинг саросимасига ўхшаб кетади, деб алоҳида таъкидлади.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ЮРАК ХАСТАЛИГИ СОЧГА ҲАМ БОҒЛИҚ

● **МАЪЛУМКИ,** халқимиз орасида сочнинг узунлиги билан ақлнинг калталиги ўртасидаги боғлиқлик ҳақида мақолсифат ҳазил юради. Бу гапнинг нечоғли рост ё ёлғонлигини эса шу пайтгача ҳали ҳеч ким текшириб кўрмаган. Бироқ эндиликда америқолик олимлар шу гапнинг ҳам тагига етмагунча қўйишмаяпти. Бостон дорилфунунининг бир гуруҳ олимлари соч устида тадқиқот ўтказишиб, унинг тўкилиши билан юрак хасталиги орасида боғлиқлик борлигини аниқладилар.

Маълум бўлишича, сочи тўкилиб кетган эркаклар сочи қалин оғайниларидан юрак касаллигига уч марта кўп учрашаркан. Демак, юқоридаги мақолсифат ҳазил ҳам бекорга айтилмаган бўлса не ажаб?

НОРОЗИЛИК СИРЛИ РАВИШДА ИФОДА ЭТИЛДИ

● **КАНАДА** пойтахтидаги осмонўпар бинонинг 20-қаватида молия вазири Д. Мазановскининг иш хонаси жойлашган. Кутилмаганда шу молия вазирлиги биноси олдида эски пойафзаллар уюми қад кўтара бошлади. Аввалига бунинг сирини ҳеч ким тушунмади. Кейин аниқланишича, Квебек вилоятидагилар Оттава шаҳрига атайлаб келишиб бу уюмларни ташкил этишаётган экан. Сабаб: улар федерал ҳукуматнинг давлат уй-жой қурилиши учун ажратиладиган харажатларини камайтириш қароридан норози экан.

Хўш, бунга пойафзал уюмларининг нима алоқаси бор, дея ҳайрон бўлаётгандирсиз? Боғлиқлик жойи шундаки, инглиз тилида «бут» сўзи «ботинка» ва «тепиб юбориш» маъносини англатади. Демак, квебекликлар ўз норозилигини «қоғозга ўраб» баён этишган.

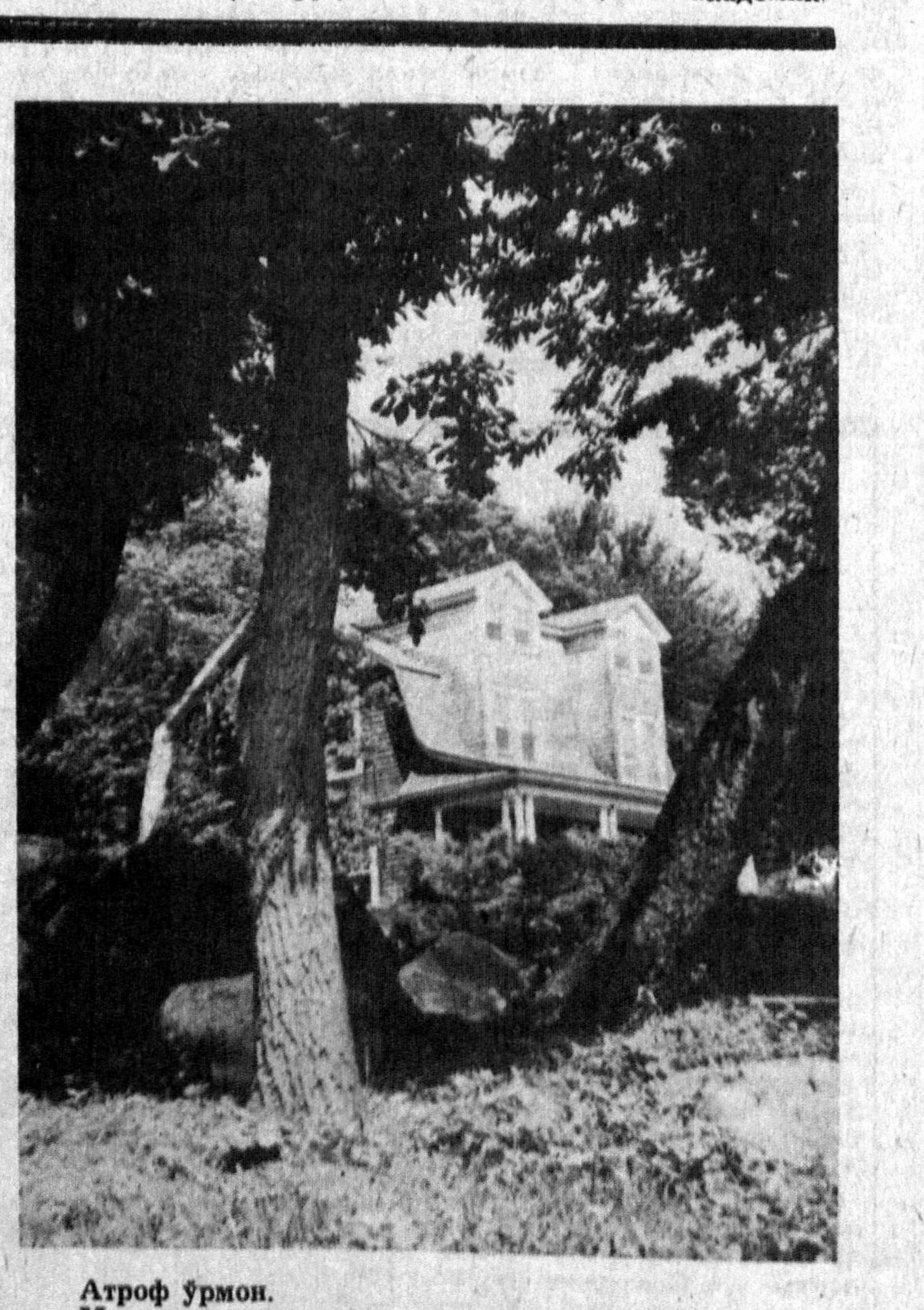

Атроф ўрмон.
Минг хил қуш минг хил нағма қилиб турса.
Тоза ҳаво, танга даъво.
Машиналарнинг шовқини, турли-туман
заводларнинг заҳарли тутунлари йўқ.
Кимнинг шундай шароитда
яшагиси келмайди, дейсиз. Лекин
бу борада америқоликларнинг олдига тушадиган
бўлмаса керак дейди, Қўшма Штатларда
хизмат сафарида бўлиб қайтган мухбиримиз
Р. Жабборов.
Сиз кўриб турган
ушбу суратни ҳам, у Нью-Лондон
шаҳри яқинидан олган. Аслини олганда
бундай жойларда уй қуришнинг ўзи ҳам
бир санъат-да.

КЕЧА · БУГУН · ЭРТАГА

● **РОССИЯ** хавфсизлик вазирлигининг Лефортоводаги қамоқхонаси бўшаб қолгани йўқ, деди вазирликнинг жамоат алоқалари маркази бошлиғи Андрей Черненко. Унинг тувоҳлик беришича, ўтган йили хавфсизлик посбонлари йигирмадан ортиқ хорижий жосуслар(?)ни аниқлашган. Қўлга олинганлар ичида Россиянинг юқори мартабали амалдори ҳам бор. «Мегаполис экспресс» ҳафталигининг ёзишича, бу кимса кўнгилли равишда хорижий махсус хизмат маҳкамаларидан бири билан ҳамкорлик қилган.

Бундан ташқари, ўтган йили порахўрлик билан боғлиқ жиноий ишлар бўйича 200 дан зиёд йирик давлат амалдорлари ҳибсга олинди.

● **ИНДОНЕЗИЯ** давлат ҳокимиятининг олий органи — халқ маслаҳат конгрессининг сессияси очилди. Сессия қатнашчилари мамлакат Президенти ва вице-президентини сайлашлари Индонезия тараққиётининг яқин беш йилдаги асосий йўналишларини белгилашлари лозим. Ҳозирги Президент Сухарто бу лавозимга бирдан-бир номзоддир. У қайта сайланган тақдирда олий давлат лавозимини яна беш йилгача олтинчи марта эгаллайди.

● **ХХРНИНГ** шаҳар аҳолиси 88 яшар Дэн Сяопиннинг чуқур бозорислоҳотлари ўтказиш йўлини қўллаб-қувватласа ҳам, айни вақтда мамлакатга иқтисодий ислоҳотлардан ташқари сиёсий ислоҳотлар ҳам зарур, деб ҳисобламоқда. Пекиндаги «Жэньда» халқ дорилфунуни мутахассислари жамоатчилик фикрини билиш мақсадида ўтказган савол-жавоб натижалари шундан далолат беради.

● **АМРИҚО** Қўшма Штатларининг «Геркулес» деган учта ҳарбий-транспорт тайёралари 2 март куни кечаси жафокаш Босния ўлкасининг Шарқий туманларига осмондан инсонпарварлик ёрдами ташлаб, тонгга яқин Рейн-Майн яқинидаги АҚШ ҳарбий-ҳаво кучлари базасига эсономон қайтиб келди.

● **АМЕРИКА** Қўшма Штатлари қишлоқ хўжалиги вазирлиги Арманистонга умумий қиймати 18 миллион доллар турадиган 50 минг тонна буғдойни ва 27 минг тонна гуручни хайрия тарзида беришга қарор қилганини билдирди.

Нуқтаи назар

НИЯТИМИЗ БИР, ЙЎЛИМИЗ БИР

Шу йилнинг бошида Президентимиз Ислом Каримовнинг ташаббуси билан Ўрта Осиё ва Қозоғистон мустақил давлатлари бошлиқларининг Тошкентдаги учрашуви ўтказилди. Бу учрашув шу кўҳна заминда неча-неча асрлар бўйи тотув-иноқ яшаб келаётган халқларнинг янги бир бирлашув атамаси — Марказий Осиё Давлатлари деган номга асос солинди. Буни давр, юзага келган сиёсий вазият тақозо қилди. Юртбошимиз Ислом Каримов алоҳида таъкидлаганидек: «Ҳеч ким бизнинг истиқлолимизга дахл қилолмаслиги учун ҳар биримиз ўз йўлимиздан, ўзаро тинч-тотув ва ҳамкорликда, жипслашиб ҳаракат қилишимиз зарур», деб айтганида жуда ҳам ҳақ эди.

Бугунги суҳбатимиз ана шу кўҳна юрт, унинг халқи, келажаги ҳақида. Жумҳурият Ёзувчилар уюшмаси раиси, Ўзбекистон халқ шоири Жамол КАМОЛ билан шоир Тоҳир ҚАҲҲОРнинг фикрлари бу борадаги маънавиятимизни янада бойитади, деб ўйлаймиз.

Т. ҚАҲҲОР: — Дунёда XX аср охирида бирорта мустамлака қолмаслиги шарт, деган ғоя шундан пайдо бўлди. Амриқо қитъасидаги давлатларнинг турли шаклда бирлашувлари, Оврупонинг бирлашиши шундан келиб чиқди. Шунинг учун ҳам собиқ совет империясидан қутулган Оврупо давлатларига Оврупо Ҳамдўстлиги ва Оврупо бозори дарвозалари дарров очила қолди.

Президентимиз Ислом Каримовнинг ташаббуси билан Тошкентда ўтказилган янги беш мустақил давлат президентларининг учрашуви ҳам дунёдаги катта бирлашиш жараёнининг бир табиий кўриниши, деб қарамоғимиз керак. Мухтарам ёзувчимиз Абдуқаҳҳор Иброҳимов айтганидек, «Тошкент учрашувида тарихан Туркистон атаб келинган юртимизга Марказий Осиё давлатлари деб ном берилди ва жаҳон сиёсат оламида шундай тушунча пайдо бўлди». Шунинг учун суҳбатимизда имкон қадар шу кўҳна замин ҳақида сўз юритсак.

Она ватанимиз Туркистон парчалангач (1924), бу мамлакат ўрнида сунъий ташкил қилинган совет республикаларида ҳеч бир замон Туркистон масаласи кўтарилмади. Зотан бунга имкон берилмасди ҳам. Мустамлакачилар ва уларга хизмат қилган ватандошларимиз шундай йўл тутдиларки, оқибатда миллатимиз — турк экани, ватанимиз Туркистон экани унутилди.

Асримизнинг энг улуғ туркистоншунос олими ва арбобимиз Аҳмад Заки Валидий Тўғоннинг «Бугунги Турк эли, Туркистон ва яқин тарихи» (1928—1939, Миср) китобида Туркистоннинг энг тўғри жўғрофий ўрни ва чегаралари кўрсатилган.

Профессор Тўғон етмиш йил аввал ёзган бу гапларга энди ўзгартириш киритиш мумкин: яъни, собиқ Чор Россияси ва собиқ Совет Иттифоқи мустамлакаси бўлган Ғарбий Туркистон бугун озоддир. Бугун 5 та мустақил давлат мавжуддир.

Жамол КАМОЛ: — Мен шу ўринда бир нарсани эслатиб ўтмоқчиман. Ўтган йилнинг май ойида, Покистонда Марказий Осиё давлатларининг ўзаро маданий иқтисодий алоқалари мавзусида халқаро конгресси бўлиб ўтди. Қозоғистондан, Тожикистондан, Ўзбекистондан вакиллар қатнашди. Ўзбекистондан мен, Ёзувчилар Уюшмаси раҳбари сифатида, Парламентимиз вакили сифатида олим — Пўлат Ҳабибуллаев, Шарқшунослик институтидан Бекмирза Холмирзаев қатнашди. Йиғин Покистоннинг Пешовар шаҳрида ўтказилди. Бўйи Покистон, Афғонистон, Эрон, Хитой, бир томон Эрон, Покистон, Туркия... Аввалдан доим маданий, иқтисодий алоқалар бўлган яшаш тарзимиз, динимиз бир, бир-биримизга ёрдам берганмиз. Дастурхонимиз айни, таомларимиз айни, одамлар психологияси ҳам... Табиатнинг ўзи бир хилликка, бирликка олиб келган эди. Юзлаб, минглаб карвон йўллари бор эди, тўхтовсиз карвонлар юрарди... Карвонлар бошқа мол-ашёлар қатори, китоб ташиган, маданият ташиган. Хуллас... шу йиғинда, йиғин урду ва инглиз тилида ўтказилди — мен баҳоли қудрат бир-икки чиқиш қилдим...

Мен шу ўринда яна бир нарсани эслатиб ўтмоқчиман: ўтган йили қадимий ва муқаддас шаҳримиз Туркистон шаҳрида жумҳуриятлараро битим имзоланди. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ҳам, Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев ҳам шуни айтишдики, биз бу битимни Олмаотада ёки Тошкентда имзолашимиз мумкин эди, аммо биз атай бу ишни Туркистонда, эски, шарафли шаҳримизда, Туркистон пири Аҳмад Яссавий пойида имзолашга қарор қилдик, зеро, бўлажак нурли келажакка шу ерда пойдевор қўйилсин, деган умиддамиз.

— Ҳақиқатан ҳам, бугунда бутун турк-ислом дунёсининг фахри, маънавий отамиз Аҳмад Яссавий мақбарасининг тикланиши мустамлака даврида нуратилган, йиқитилган маънавиятимизнинг, миллатимиз ва давлатимизнинг тикланиш рамзига ўхшайди. 1993 йилнинг турк дунёсида — бутун турк эллари яшаётган кунчиқардан кунботаргача, Олтойдан Оқ денгизгача бўлган улуғ бир минтақада Аҳмад Яссавий йили деб эълон этилиши ҳам бунга шоҳиддир. Қаранг, йил бошидаги Туркистон битими, юқорида саналган тадбирлар, шунингдек, яқинда Истанбулда бўлган Туркия, Озарбайжон, Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон жумҳуриятларининг бир ҳафта давом этган халқаро «Умумий тил, тарих ва адабиёт» комиссияси йиғини натижаси ўлароқ, Туркия ва Туркистонда мактаб дарсликларига Аҳмад Яссавий, Низомий Ганжавий, Жалолиддин Румий, Юнус Эмра, Ҳожи Бектош Вали каби турк билгинлари ва шоирларининг ҳаёти, ижоди ҳақида махсус саҳифалар киритилишига келишиб олинди. Сиз қатнашган Анқара конгресси ҳам бу йўлдаги бир одимдир деб ўйлайман.

— Анқара конгрессида кўп масалалар муҳокама этилди. Асосий масала — ўз мустақиллигини эълон қилган ва дунё мамлакатларининг кўпчилиги тан олган янги турк жумҳуриятларини дунёнинг ривож йўлига олиб чиқиш масаласи бўлди. Маданий, иқтисодий алоқалар кенг тадқиқ этилди. Алоқалардаги энг муҳим нуқта — алифбо масаласида ҳам атрофлича мулоҳазалар ўртага ташланди. Барча ўз нуқтаи назарини билдирди. Ўзбекистон Фанлар академияси Президенти Маҳмуд Салоҳиддинов жуда яхши чиқишлар қилди. Халқаро миқёсдаги олимлар гуруҳига Ўзбекистоннинг илмий, техникавий потенциали ҳақида батафсил сўзлаб берди. Мен комил ишонч билан айта оламанки, йиғинларда Ўзбекистоннинг бу қадар бой илмий имкониятлари, кучлари борлиги жуда катта таассурот қолдирди. Ҳатто туркларнинг ўзи ҳам Ўзбекистонда бу қадар катта илмий, техникавий потенциал борлигини билмас экан.

— Тўғри, туркиялик олимлар билан ТошДУ олимлари учрашувида Тошкент университети ҳақида сўз кетганда, жаҳондаги университетлар ичида ТошДУ 50-ўринда, Олмония университети эса 51-ўринда туришини, Ўзбекистонда ўқитиш ишлари баъзи жиҳатлари билан Туркиядан олдинда эканини, хусусан, аҳолининг умумий саводхонлиги даражаси Ўзбекистонда баланд экани алоҳида таъкидланди.

— Энди менинг Туркияда эшитганим шу бўлдики, у ерда мажбурий таълим беш йил экан. Беш йилдан кейин истаган ўқиркан, истамаган бошқа бир иш бошини тутиб кетавераркан. Бизда эса, мажбурий таълим гоҳ ўн, гоҳ ўн бир йил бўлиб келди. Бунинг ҳам яхши томонлари бор, албатта. Ижтимоий фанлар — тарих, ҳуқуқ, фалсафа, адабиёт, тил соҳаларида, бу соҳалар мафкура билан боғлиқлиги учун, айниқса, коммунистик мафкура ҳукмронлик қилган даврда орқага кетиш бўлди. Аммо аниқ фанларда, физика, математика, биология ва бошқа-бошқа соҳаларда ўзига хос ютуқларимиз борки, Маҳмуд Салоҳиддиновнинг икки марта чиқиши ҳам чапаклар билан олқишланди, Ўзбекистонимиз шарафланди. Бу мени жудаям қувонтирди. Биз бу имкониятларимиз билан дунёнинг илғор илмий майдонларига кириб боришимиз мумкинлиги ўша ерда ҳам бир бор сезилди. Энди илғор техникани мана шу мавжуд илмий, техникавий имкониятларимиз билан эгаллай олишимиз аниқ бўлди.

Алҳамдилиллоҳ, биз мусулмонмиз, аммо каттакон дунёнинг узвий бир қисмимиз. Шундай экан, бугунги дунёнинг ҳаётини ҳисобга олиб, эски ёзувимизни ҳурмат қилган, ўрганган ва ўрганишда давом этган ҳолда, дунёнинг тараққийси, техникаси, илмини ўзлаштириш учун, бутун турк дунёсидан ажралиб қолмаслик учун лотин алифбосини ҳам ўрганишимиз керак бўлади. Дин ва илмни баб-баравар онгимизга, қалбимизга жо қилишимиз лозим. Зеро, ислом дини ҳеч қачон илмга қарши бўлганмас. Биз ислом анъаналарини, улуғ боболаримиз Беруний, Ибн Сино, Фаробий, Улуғбеклар анъаналарини давом қилдириб борсак, ютқазмаймиз. Демак, биз ҳам араб алифбосига, ҳам лотин алифбосига суянамиз. Аммо бу деган сўз рус алифбосидан воз кечамиз, дегани эмас. Россия бизнинг улуғ қўшнимиз. Шундай бўлганидан кейин, бу тилни ўрганиш ҳам давом этади. Туркистонликлар энди атроф қўшнилари бўлган русларнинг, украинларнинг, хитойликларнинг, ҳинд, афғону, эронликнинг тилларини янада интилиб ўрганишлари, ҳозиргача инглиз, немис, француз тилни қандай орзу-ҳавас билан ўрганган бўлсалар, япон тилини ҳам шундай қатъий истак ва муҳим маданий-сиёсий режа билан ўрганишлари лозим бўлиб қолмоқда. Зотан, эски Шарқнинг, Африканинг, Ҳиндистоннинг овруполикларга мустамлака бўлиб қолувининг таг илдизи билимсизлик — тил билмаслик, янги тараққиётдан бехабарлик эди. Бу аччиқ сабоқлар халқимизга билдирилиши, ҳар бир мактаб эшигига ёзиб қўйилиши керак. Ҳиндистонда яшаган барлос туркларидан Ҳусрав Деҳлавийнинг «Ақл бирлан қул бўлур озод» деган сатрлари ҳам айнан шу хусусда айтилгандир.

— Тил — мустақиллик рамзи. Шу конгрессда турк жумҳуриятлари орасида умумий тил бўлиши зарурати масаласи ҳам кўрилди. Масалан, араб давлатларида 21 та тил бор. Суриялик араб марокашлик араб билан ўз шевасида гаплашса, бир-бирини тушунолмайди. Шунинг учун ишланган, умумий бўлган араб адабий тили бор. Шу тил уларнинг жонига оро киради. Аммо бизда 20-йилларда адабий турк тили маълум даражада шаклланиб бўлган эди. Аммо унинг илдизига болта уришди, бизларни бир-биримиздан айириб ташлашди.

Ўша даврда Қримнинг бутун туркларга бир маънавият бешиги бўлганини, Исмоилбек Гаспралининг даҳо таъсирини эслайлик. Туркистондаги, Қозондаги, Боғчасаройдаги турклик уйғониши, маърифатчилик, жадидлик ундан келиб чиққанди, бугунда Гаспрали айтган «тилда, фикрда, ишда бирлик» шиори ҳамон кун тартибида турибди. Зотан, бутун турк эллари тилда, фикрда ва ишда бир бўлсаларгина, иқтисодда ва маданиятда катта ютуққа эришадилар. Оч ва қолоқ ҳолда қолиб, бошқа бир миллат ё давлатнинг елкасига юк бўлмайдилар. Аксинча, ўз ютуқлари билан инсониятга хизмат қиладилар. Бунинг учун эса улар иқтисодий ва маданий қарамликдан тамом қутилишлари лозим.

— Мен умумий тил бўлиши хусусида шундай фикр билдирдим: барча жумҳуриятлардан олимлар чақирилса, улар аввалига икки юзта энг кўп қўлланиладиган сўзни аниқласалар, шу асосда умумий тил яратила борса. Аввал айтганимдай, шундай қилиб, кундалик ҳаётдаги энг фаол икки юзта сўз умумлаштирилса, умумий турк тили учун асос яратилади. Бу таклифим маъқул бўлди.

Асосий суҳбат мавзуимизга қайтсак: бугунда Марказий Осиё Бирлашган Давлатлари мавзуси ўртага чиқаркан, тил жиҳатдан дейсизми, иқтисодий, маданий жиҳатдан дейсизми, барчасини қўриқлаш учун биргаликда ҳаракат қилишимиз керак. Ҳозирги кунда биз — Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркманистон, Тожикистон, барчамиз қўлни-қўлга бериб, бир оила, бир давлат, бир миллат фарзанди каби муносабатда бўла билишимиз лозим.

— Бунга мажбурмиз ҳам. 1850-йилларда ҳам Туркистон халқлари, хонликлар олдида шу муносабатни қуриш мажбурияти турганди. Аммо у замондаги билимсизлик, билгисизлик туфайли боболаримиз бу муносабатларни ярата олмаганлар. Бугунда бу муносабатни яратиш учун барча асос бор, деб ўйлайман: ёлғиз бунга ундайдиган, тузугини тузадиган, амалга оширадиган етак кучи, бир механизм керак.

— Марказий Осиё давлатлари бугунги ўз ҳудудларидаги аҳволни яхшилаш, ривожлантиришга хизмат қилгани каби, қўшни давлатларга, Европага, Амриқога, қолаверса бутун дунёга хизмат қилади. Баъзи душман фикридаги одамлар, бизнинг табиий ҳаётимизга қарши гуруҳлар айтганидек, бу бирлашиш ҳеч кимга, ҳеч бир давлатга хавф солмайди.

— Зотан, бундай хавф солиш имкони ҳам йўқ: Ахир мустамлака зиндонидан энди чиққан, эндигина туғилган мустақил давлатлар кимга ва қандай хавф туғдиради! Бир чақалоқ бировга хавф туғдира оладими! Бизнинг давлатимиз, Марказий Осиё жумҳуриятлари ундай турумда ҳам, ундай ниятда ҳам эмас. Аксинча, халқларимиз шу қадар муросачи, ювош, ҳар нимага кўникувчанки, мустақил ҳаётга ҳам кўникиб кетади.

— Дунёдаги ҳаёт тарзи шунга олиб келаяпти. Мантиқ шуни тақозо этмоқда. Яна бир нарсани айтишим керакки, бу дунёда бор нарсани йўқ қилиб бўлмайди, йўқ нарсани бор қилиб. Буни мактабда ҳар бир кишига ўргатишади. Туркистон — Марказий Осиё Давлатлари азалий бор нарса. Худонинг хоҳиши, иродаси билан бу дунёда бор бўлган нарса. Уни йўқотмоқчи, бўлишди. Сиз айтгандай, имкони бўлди дегунча, қаршилик, тазйиқ қанчалик кучли бўлмасин, Туркистон масаласи қалқиб чиқаверди. Мен бугун ниҳоятда бахтиёрман, авлодларимиз нияти амалга ошди.

— Жамол ака, ҳақиқатан ҳам, ҳаяжонли, тарихий бир ҳолат бўлибди. Яна асос масаласига келсак. Сиз Марказий Осиё Давлатларининг келажагини қандай тасаввур қиласиз!

— Оддий қилиб айтганда, халқимизда гап борки, аввал таом, кейин калом, яъни, биринчи галда иқтисодий бирлик бўлиши керак. Биз албатта дунёга чиқишимиз, дунё билан ҳамкорлик қилишимиз лозим. Бу борада Президентимиз Ислом Каримовнинг саъйи ҳаракатларига тан беришимиз керак. Ҳақиқатан ҳам аввало, ўзаро қўлни-қўлга беришимиз лозим. Иқтисодий муносабатлар, иқтисодий боғланишлар бизда ниҳоятда кучли бўлиши даркор. Бунинг биринчи йўли — бозор. Демак, аввал иқтисодий жиҳатдан бирлашиб олсак, кейин зиёлиларимиз қўлни қўлга бериб, жипслашсалар, учинчи тарафдан, мана, президентларимиз бирбирлари билан учрашиб туришибди, битимлар тузиляпти, демакки ўртада сиёсий бир уйғунлик, сиёсий алоқалар ҳам кучайиб бормоқда. Ҳам иқтисодий, ҳам маданий-маънавий, ҳам сиёсий бирлик йўлга қўйилса, албатта, келажагимиз нурафшон бўлади.

ИЛМИЙ АНЖУМАН

Илмий-назарий анжуман шифокорлар маскани — 1-Тошкент Давлат тиббиёт олий билимгоҳида ўтказилиши ҳам айни муддао бўлди.

И. А. Каримовнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» китоби бўйича ўтказилган «Мустақил Ўзбекистон: экологик ва инсон саломатлиги муаммоларини ечишга янгича ёндашув» мавзуидаги анжуманни Ўзбекистон экология ва саломатлик жамғармаси (ЭКОСАН) президенти, фалсафа фанлари доктори, профессор Ю. Ш. Шодиметов кириш сўзи билан очди. Маърузачи Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Фан ва экология бўйича қўмитасининг раиси, кимё фанлари доктори, профессор А. Жалилов республиканинг экологик вазияти ва уни соғломлаштириш йўллари хусусида гапирди. Шунингдек, 1-Тошкент Давлат тиббиёт олий билимгоҳи ректори, тиббиёт фанлари доктори, профессор Т. Даминов Ўзбекистонда соғлиқни сақлашни ривожлантириш йўриқномаси ҳақида, Ўзбекистон Республикаси ФА тупроқшунослик ва агрокимё институти директори Ж. Сатторов, тупроқ ва инсон соғлиғи хусусида ТошДУ Ўрта Осиё аҳолиси зичлиги лабораториясининг мудири, жуғрофия фанлари доктори О. Отамирзаев мустақиллик шароитида Ўзбекистоннинг демографик сиёсати мавзуида сўзга чиқишди.

РЕКХА

ЁКИ УНИНГ СИЗ БИЛМАГАН ФАЗИЛАТЛАРИ ҲАҚИДА

(Боши ўтган сонда).

Мен оёқ-қўлимни ўзим боғлаб қўйгандек эдим. Қандай бўлмасин тутқинликдан чиқиш керак эди, — дейди у суҳбатлардан бирида. Ҳамманинг диққат-эътибори Радхага қаратилганини кўриб ич этимни еб юрардим. Унинг ўрнида бўлишдек телбаларча ўй фикри-зикримни эгаллаган эди. Баъзида опамга бўлган бундай ҳиссиётларим мени фақат танҳо қолишга, ҳеч кимнинг кўзига кўринмасликка ундарди. Бошқа пайт эса опам учун ҳар нимага тайёрдек сезардим ўзимни. Буларнинг барчаси менга қаттиқ таъсир қилди. Ўша кезлари нима учундир мени ҳам Радхадек севишларини жуда-жуда хоҳлардим».

Рекха севги муҳаббат бор нарса деб ҳисоблайдиган кишилар тоифасига киради. У шундай ҳаёлпараст, романтик туйғуларга берилганки, барча омад ва ютуқларини одамлар уни беҳад севишгани туфайли деб билади. Унга ҳатто шахсий талаб нуқтаи назаридан муносабатда бўлишларини хаёлига ҳам келтирмайди (кўпинча машҳур актрисалар билан шундай ҳоллар бўлиб туради). Бундан ҳам ачинарлиси шуки, актриса кимгадир кўнгил бермоқчи ёки кимнидир суюкли маҳбубаси бўлишга қанчалик интилмасин, ҳар гал ҳафсаласи пир бўлиб кетарди. «Бундан кўра кўнгилни оғритиб, бира тўла вайрон қилганлари маъқул. Кўнгил қолгандан ёмони йўқ. Ичингда қаттиқ бир дард қўзғалса, ниманидир ҳис этасан, ҳафсаланг пир бўлиши қандайдир куч, бемаъни нарса...»

Ҳа, Керан Кумар билан ҳечам зерикмайсан, Винод Меҳра эса мулозаматни ўрнига қўядиган йигит... Бошқалар эса бу кишилар орасидаги бўшлиқни тўлдириб турадилар, улар ҳам ёқимтойгина эдилар... Ҳар қалай Рекханинг улар билан боғлиқ бўлган муносабатларини севги муҳаббат деб атаб бўлмасди. Телбаликми? Ҳиссиётга берилишми? Балки ростдан ҳам муҳаббатдир? Йўқ! Бу ҳол жаноб Баччан билан танишмагунча давом этди. Шундагина ҳаётида ўзгариш рўй берди. Шу вақтдан эътиборан у «сув оқимига ташлаб қўйилган бир парча ёғоч»ликдан қутулди. Фақат шулargina эмасди. Рўзномалар энди Рекханинг Бисваджит билан ўпишаётгани ёки ўз жонига қасд қилишга уриниши каби бўлмағур янгиликларни чоп этишдан тўхтади.

«У мени ҳаётга бошқача кўз билан қарашга даъват этди», дейди Рекха Баччан билан ўрталаридаги муносабатларини эслаганда. «Мен энди рўзномаларни ўзгача мутолаа этадиган, кийинишни, пардоз-андозни меъёрида қиладиган бўлдим. Овқатланаётганда пичоқ, санчқи қошиқларни қандай ишлатиш кераклигини билиб олдим».

Ҳақиқатан ҳам Баччан суюкли Рекха одамларга масхара бўлмаслиги, енгилтабиат бачкана бўлиб туюлмаслиги учун бор имкониятини аямади. Рекха чексиз илтифот ва муҳаббатга сазовор аёл эканлигини у исботлади.

Амитабх Баччанни телбаларча севиб қолгани учун Рекхани айблаш жоизми? Қасам ичиб айтаманки, қандай аёл ўзини қимматбаҳо буюмдек авайлаб, эъзозлайдиган «бундай эркакни яхши кўриб қолади». Бирор хатога йўл қўйдимми деб сўрайди Рекха мендан. «У мени чиндан ҳам севишини исботлади, чексиз меҳрибонлик кўрсатди. Севмасдан иложим йўқ эди, уни. Эркакларда мен қадрлайдиган фазилатларни айни шу кишидан топдим, муҳими ҳам шу эди».

Шундай қилиб, у Рекха қиссасининг бош қаҳрамонига айланди. Унинг тўлиқ исми ҳечам тилга олинмасди. Бинобарин, ҳамиша ёнида эди. Атрофдагилар унинг борлигини ҳис этиб туришарди. Рекха кўпчилик олдида у билан бемалол суҳбатлашар, ўз муносабатини имо-ишора, гоҳ қўшиқ айтиб изҳори дил қиларди. Бу муносабатлар унинг хотини бор ё йўқлигидан қатъий назар давом этарди. Атрофдагилар Рекханинг Амитабх Баччан билан ҳамма жойда бирга пайдо бўлишини бемулоҳазаликнинг ўзгинаси, деб баҳолашарди. Актрисанинг унга бўлган ҳиссиётлари ҳаммага ошкор эди. У эса ўзини кўз-кўз қилишни, биринчи планга чиқишни хоҳламасди. Бунинг сабаби эса тушунарли.

Мен ҳам суҳбат орасида жаноб Баччанни у деб атаганимда, Рекха жилмайиб, «яна қандай аташ мумкин уни? Унинг қилган ишларини сўз билан ифодалаб бўлмайди. Оллоҳдан кейин мен учун энг қадрли киши у бўлади. Мен у билан ғурурланаман. Бироқ, унинг гўзал хоними мен эмасман. Кимни назарда тутаётганимни тушунгандирсиз».

Суҳбатимиз бўлиб ўтган ўша кунни бир сабаб билан сира ҳам унутолмайман. Гаплашиб ўтирсак, худди олдиндан тайинлаб қўйилгандек телефон жиринглаб қолди. Рекха кайфияти бузуқлигига қарамай телефон дастагини кўтариб, суҳбатдошининг саволларига илтифот-ла жавоб берди.

У ўзини катта кўрсатмоқчи бўлган қизча каби иккинчи телефон дастагини кўтариб, суҳбатларини ўз қулоғи билан эшитишимни сўради ва шундай деб қўйди: «Ҳамма мени ўз ҳиссиётларини кўз-кўз қилади, деб ўйлайди, лоақал сен билиб қўй унинг менга қандай муносабатда эканини».

Бировнинг суҳбатини эшитиш яхши эмаслигини айтмоқчи бўлиб, ўзимни олиб қочганимда, мени ғоят таажубга солган ҳолда «Раҳмат» деб қўйди.

Бу воқеадан шу нарса маълум бўлдики, Рекха баъзида очиқдан-очиқ бемаъни ҳаракат қилиб қўяр, бироқ Амитабхнинг унга нисбатан баъзида бефарқ, совуққон бўлиб қолиши пинҳона нафсониятга тегарди. Шундай дамларда Рекха севги ва илтифотга ташна, муҳаббати жавобсиз қолгани учун кўngли ўксиган ўсмир қизга ўхшаб кетарди. «Менинг ҳис-туйғуларимга жавоб бериш учун «У»нинг имкони йўқлигини яхши тушунаман, лекин менинг борлигимни, мавжудлигимни у ҳис этиши керак-ку». Актриса бу фикрларини кундалигига ёзиб қўймоқчи бўлди. «Мен «у» деб ёзмаслигини маслаҳат бердим. Рекха ҳаёт эртаклардагидек бахтли хотима билан якунланмаслигини тушунадиган кап-катта одам-ку», дея кулиб қўйди.

(Давоми бор).

«Илҳом чашмалари»

ҚУРИГИ ПОЙТАХТНИНГ 273-ИХТИСОСЛАШГАН ЛИЦЕЙ-МАКТАБИДА БУЛИБ УТДИ.

Юнусобод туманидаги барча мактаблар бу ерга ҳаваскор ўқувчилари билан ташриф буюришди. Болалар ўзлари тайёрлаган дастур асосида энг яхши, сара номерларини ижро этдилар.

Ўқувчилар санъатини баҳолаб боришга эса ҳакамлар ҳайъати — мутахассислар жалб этилди.

Ўқувчилар ўзларини саҳнада томошабинлар кутганидан ҳам зиёда тутдилар. Қўшиқ айтиб, рақсга тушдилар. Ҳозирча кўрик туманлараро ўтяпти. Кейин шаҳар, ундан кейин вилоят, республика миқёсида давом этади. Ғолиблик кимга насиб этишини эса вақт кўрсатади. Демак, кутамиз.

СУРАТЛАРДА: Кўрикдан лавҳалар.

Суратчи: Муҳаммад АМИН.

Санъат

ВОДИЙЛИК КУЁВ

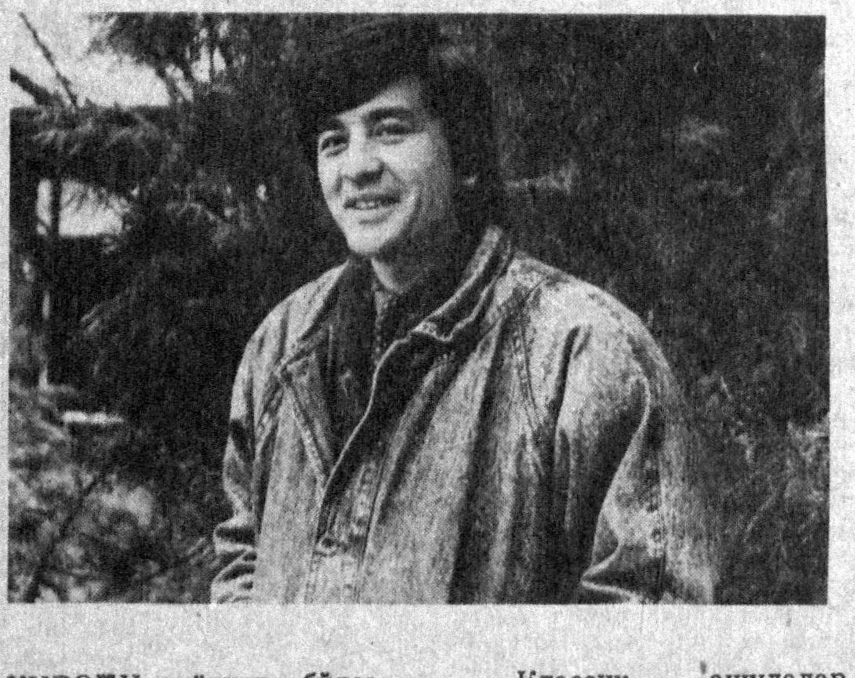

КИРОЙИ куёвинг бўлса, шундай бўлса. Санъатни тушунган ҳар қандай фарғоналик ҳам айтарди шу гапни. Тўғри, Шомаҳмуд ҳеч қанақа тижорат дўконининг эгаси эмас. Унинг тижорати ўзи билан,. Консерваторияда домла, ҳам ўлмас санъат соҳиби. Хуллас, машҳур бўламан, деса унинг зари ҳам бор, зўри ҳам (имкониятн демоқчиман-да). Ҳар қалай раҳматли дадаси, мақом ашулаларининг устаси Шонеъмат Шораҳметовнинг пок хотираси унинг йўлидаги анча-мунча ғовни енгади.

Шомаҳмуд билан «Камолот—89» да иштирок этганларнинг кўпи катта концерт дастурларини тузиб, у санъат саройидан бунисига чопиб юрган бир даврда унинг бу камсуқумлиги кишини таажжубга солади. Ахир, у ҳам «Камолот»нинг ғолибларидан эди-да.

— Қўшиққа эмас, санъатга интиламан, — дейди Шомаҳмуд.

Берган саволимдан ўнғайсизланаман. Ўзим-ку неча йиллдир; «Янги ой чиққан кеча», деб юрибман. Ўшандан буён неча-неча истеъдоди бориям-йўғиям чиқяпти. Нега уларни «Сўлим»ни тинглагандек юрагим зирқираб тингламадим.

Шомаҳмуднинг қўшиқлари кўпроқ миллий оҳангда, ботиний мусиқаларга ошуфта бўлиб кетади. Лекин бу ботинийликда хотирангиздаги энг латиф онларни излаб топасиз. Ва сизга ширин орзулар ваъда қила-қила узоқлашиб бораётган навонинг бу қадар қисқалигидан беихтиёр хўрсиниб юборасиз.

— Классик ашулалар жони-дилим, — дейди у.

— Эстрада қўшиқларини суймас экансиз-да?

— «Ялла»ни яйраб эшитаман. Чунки «Ялла»чилар қайта сайқал берган халқ қўшиқларидаги миллий қочирмалар, ўша руҳ, мусиқа нолалари сақланиб қолган.

Шарқ мусиқасидан озгина юлиб, ғарб эстрадасидан бироз чимдиб санъат яратиб бўлмайди. Ҳозир «болалаб» бораётган ҳар хил гуруҳлар тўғрисида айтаяпман-да.

— Ёш хонандалардан қайсиларининг қўшиқлари кўнглингизни тўлдиради?

— Эркин Рўзиматов, Машрабжон Эрматов... Тўғри, улар ёш эмас. Анча «пишиб» қолишган. Қўшиқчиликда муҳими, юрагингиздаги, танланган шеърдаги кайфиятга қўлингиздаги тор жўр бўлсин.

Моҳитобоним,
ишқингда ўлдим.
Оромижоним,
ишқингда ўлдим,

дея яйраб, турли мақомлар билан кўнглингизни очмайсиз-ку маъшуқангизга.

— Қўшиқларингизга мусиқаларни ким басталайди?

— Ўзим. Халқ қўшиқларини табиийки, халқ куйида, халқ йўлида айтишга интиляпман.

— Шоирлардан...

— Шоир танламайман, шеър танлайман. Руҳимга тушадиганини.

Унинг вазмин гапларидан ўйга толаман. Руҳ, нима у? Гўзал қиёфанинг гўзал аксими. Балки аксинча, руҳ яратар ўша нурли сиймони?!

Шомаҳмуд билан кейинги суҳбатимиз оиласи ҳақида бўлди.

— Бизга адамиздан қолган энг катта мерос ҳам менимча, шу тарбиядир. Ҳар нарсанинг чегараси имон, дердилар. Аёлни, онани эъзозлашни, инсонни зарбоф тўнга қараб эмас, юрагининг тозалигига қараб қадрлашни ўргатдилар. Қайсидир ҳислатимиз билан одамларга манзур бўлган эканмиз, адамнинг руҳларига Аллоҳ раҳматлар ёғдирсин.

— Дарвоқе, адангиз ҳақида гапириб берсангиз?

— Адамнинг асли касби дўхтирлик. Лекин санъатга, айниқса мақомга алоҳида меҳр қўйган эдилар. Ўзбекистон радиосининг уйғур ансамблида узоқ йиллар ишлаганлар.

— Санъатга ихлос ҳам ота мерос экан-да.

— Адам соз чалмас эдилар. Ўқувчилик пайтимдаёқ қўлимга рубоб олиб, улар айтган қўшиқнинг оҳангига тушишга ҳаракат қилар эдим. Ҳамза номидаги мусиқа билим юртини муваффақиятли битирганимда қанча суюнгандилар.

Афсус, Шонеъмат ака унинг «Камолот»ини кўролмадилар. Ўғли ижро этган «Сўлим», «Сендан кетаман», «Ёрим демасанг», «Янги ой чиққан кеча», «Кечиргил», «Бухорода бир қиз яшайди», «Келмадинг» каби ашулаларни ҳузур қилиб эшитмадилар.

Бугун Шомаҳмуд Шораҳметов Мухтор Ашрафий номидаги мусиқа илмгоҳида ёшларга анъанавий ижрочилик куллиётида қашқар рубобидан мураббийлик қилади. Талабаларга ўзбек миллий оҳангларини, наволарини англашга ўргатади. Устозлари Худойберди Қосимов, Сулаймон Таҳалов, Рифатилла Қосимовлардек бўлишга интилади. Орзуси — унутилаётган халқ қўшиқларини тиклаш. Ҳар бир куни қўшиқ.

Фарғонанинг гўзал қизи Холисхон ҳам ижодда, ҳам ҳаётда унинг ҳамишаи ҳамрўз маслакдоши. Холисхоннинг «бир эмас, икки умрим бахшида шу йигитга», деганини ўзим эшитдим. Илоё, қўша-қаришсин.

Киройи куёвинг бўлса, шунчалик бўлади-да...

Қаноат БОЙХОН қизи.

Суратчи Муҳаммад АМИН.

ФАРЗАНДИНГИЗНИНГ ЕТТИ МУЧАСИ СОҒ БЎЛСИН

Ўзлигини англаган, мустақиллиги, келажагига бефарқ қарамайдиган миллат борки, болаларнинг саломатлиги муҳофазасини биринчи ўринга қўяди.

Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигига қарашли 3-клиник шифохона ўрнида жумҳурият болалар ортопедияси маркази ташкил этилгани ҳукуматимизнинг болажон халқимизга яна бир ғамхўрлиги бўлди, десак янглишмаймиз.

Болалар ўртасида ҳар хил юқумли касалликлар баробарида суяк хасталиклари ҳам кўп. Бунга сон суякларининг туғма чиқиши, бўйин қийшиқлиги, маймоқлик, қўл ва оёқ суякларининг бири иккинчисидан калталиги, артогриппоз суяк ўсмалари, полиомиелид, суяклар шиши кабиларни мисол келтириш мумкин.

Ўзбекистон болалар ортопедияси маркази ташкил этилганига ҳали бир йил ҳам тўлмаган бўлса-да, суяк хасталикларини даволаш ва уларнинг олдини олиш борасида талай ишлар амалга оширилди. Бугунги кунда бу ерда профессор, фан номзодлари ва бошқа малакали ортопедлар жумҳуриятимизнинг пойтахтидан тортиб чекка қишлоқларидан дардига малҳам излаб келаётган беморларни даволашмоқда. Улар даволаш билан бир вақтда илмий тадқиқотлар ҳам олиб боришяпти. Бундан ташқари, жумҳуриятимиздаги барча шифохоналарга болаларда учрайдиган суяк хасталикларининг олдин олишга оид методик тавсиялар ҳам тайёрлаб бериляпти.

Бу ерга ҳар куни ўз дардига малҳам истаб ўнлаб, ҳатто юзлаб беморлар келишади. Уларнинг барчасини ҳам шифохонамизга ётқизиб даволаш имконига эга эмасмиз. Сабаби, жойлар етишмайди. Яқин келажакда янги бино қуриш кўзда тутилмоқда. Бироқ қурилишни маблағ билан таъминлаш жиддий муаммо бўлиб турибди. Боз устига, ногирон болаларга янада яхшироқ тиббий-ортопедик хизмат кўрсатиш учун бугунги имкониятларимиз етарли эмас. Энг замонавий асбоб-ускуналар сотиб олишимиз керак бўлади. Давлат хазинасидан ажратилаётган маблағлар замонавий тиббий асбоб-ускуналар сотиб олишга етсинми ёки қурилиш ҳаражатларини қопласинми? Шунинг учун биз фарзандларимизнинг саломатлиги муҳофазасини ўйлаган хайрия жамғармалари, ҳотамтой давлат муассасалари, ташкилотлари ва корхоналарининг савоб йўлидаги мададига умид қиламиз.

Ўзбекистон болалар ортопедияси марказининг Тошкент вилояти Қибрай тумани жиосаноат банкидаги ҳисоб рақами: 000361914, МФО 172723417.

Бу биз учун реклама эмас, нажот ҳисобидир.

Шарифа АЛИМОВА,
шифокор.

«КЕЧА ВА КУНДУЗ» САҲНАДА

Яқинда Йўлдош Охунбобоев номидаги Ёш томошабинлар театрида «Асорат» номли пьесанинг илк намойиши бўлди. 2 пардали 8 кўринишли драмани Чўлпоннинг машҳур «Кеча ва кундуз» асари асосида А. Ҳожиаҳмедов саҳнага мослаб ишлаб чиққан. Спектаклни режиссёрлар — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар М. Маҳамедов ва Л. Саъдуллаев саҳналаштиришган.

Бизнинг бир неча авлод алданган, ҳақиқатни ёлғондан ажрата олмай қолишган. Бошимиз деворга урилгач, англаб етдикки, биз мавҳум бўшлиқ устида тик турган эканмиз. Билдикки, кечаги кунни, ўтмишни бутунлай унутиб юборишимизга, итоаткор бир халққа айланишимизга оз қолган экан.

Бор ҳақиқатни, реал ҳаётни ҳаққоний акс эттирган бу асарнинг Ёш томошабинлар театрининг саҳнасида қўйилиши айни муддао бўлган. «Асорат» спектаклидаги асосий ролларни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Л. Саъдуллаев, М. Ҳамидова, артистлар Д. Юсупова, С. Йўлдошева, Б. Нишоновлар ижро этишган.

Ш. КАЛОНОВА.

УЛУҒБЕК ОВРУПОДА

ТАРИХИНГДИР МИНГ АСРЛАР ИЧРА ПИНҲОН, ЎЗБЕГИМ...

Мирзо Улуғбек буюк Пётрдан анча илгари Оврупога садарча эмас, дарвоза очган эди...

Ян Гевелийнинг «Юлдузлар осмонининг атласи» китобида ноёб бир гравюра-расм бор. Ўртада астрономия маъбудаси — Урания, унинг ўнг қўлида қуёш, чап қўлида ой. Поляк олими Ян Гевелий қалқон ва секстантни кўтариб келмоқда. Уни мунажжимнинг ўзи ном қўйган юлдузлар туркумлари — калтакесак, ғоз тишлаган тулки, кичик асад, силовсин, овчи ит ва церберлар кузатиб келишмоқда. Улар олдида юлдузлар жадвали китоби очиқ турибди. Унда қуйидаги сўзлар ёзилган: «Тангри таоло менга ато этган барча неъмату-инъомларни олий ҳукмингизга тақдим этмоқчиман».

Машҳур поляк алломаси ўзининг бебаҳо асарларини шу қадар ҳурмат-эҳтиром билан тақдим этмоқчи бўлган ҳакамлар ким экан? Чапда, Ураниядан кейин учинчи бўлиб Мирзо Улуғбек турибди. Энди шу гравюрадаги бошқа олимлар ҳақида қисқача сўзлаб ўтайлик.

Тимохарис (эрамиздан аввалги III аср) — Юнонистоннинг Александрия мактабидан чиққан таниқли астроном. У ўз замондоши Аристотел билан биргаликда осмон доираси доимий нуқталарига нисбатан бир нечта ёруғ юлдузларнинг вазиятини аниқлаган эди.

Гиппарх (эрамиздан олдинги II аср) — буюк юнон астрономи, бизгача етиб келган юлдузлар жадвалини тузган аллома. Жадвалга мингга яқин юлдуз координатлари ёзилган. Гиппарх баҳорги тенгкунлик нуқтаси вазиятининг ўзгаришига сабаб бўлувчи прецессияни кашф этди, юлдузларнинг астрономик узунлиги ҳам шу нуқтага қараб ҳисобланади. У йилнинг узунлигини ҳайратомуз аниқлик билан ҳисоблаб чиқди.

Птолемей (эрамизнинг II асри) — машҳур юнон мунажжими. Унинг «13 китобдаги буюк математик қурилмалари» асари қадимги юнон астрономиясининг қомуси ҳисобланади. Бу асар араб дунёсида «Алмагест» номи билан машҳур. Птолемей бу китобда дунёнинг геоцентрик, яъни ер коинотнинг марказидир, деган таълимотни баён этди.

Албатегний (852—929 йиллар) — етук араб астрономи, Ал-Баттонийнинг лотинча номи. Дамашқдаги расадхонада ишлаган Ал-Баттоний синус, тангенс, котангенс ҳисобларини амалиётга жорий этди, эклептиканинг экваторга оғиш бурчагини ва прецессия доимийлигини қайтадан ҳисоблаб чиқди.

Вальтер (1430—1504 йиллар) — ньюренберглик зодагон, астрономия муҳиби. Шу шаҳарда немисларнинг биринчи обсерваториясини қурган.

Региомонтан (1436—1476 йиллар) — машҳур немис математиги ва астрономи Иоганни Мюллернинг лотинча исми-шарифи. 1471 йилда Ньюренбергга кўчиб келиб, шогирди Вальтер билан биргаликда обсерватория қуради. У 1474—1475 йилларда астрономия жадвалини нашр этади. Ушбу «Зиж» Птолемейнинг геоцентрик назариясига асосланган сўнгги асар эди.

Коперник (1473—1543 йиллар) — буюк поляк астрономи, табиатшуносликислоҳотчиси. Тадқиқотчи «Осмон сфераларининг айланиши ҳақида» китобида дунёнинг гелиоцентрик системасини, яъни қуёш коинотнинг марказидир, деган назарияни баён этди.

Шаҳзода Гасс (1532—1592 йиллар) — 1561 йилда Касселда обсерватория қуриб, юлдузларни кузатди. Оврупода юлдузлар тўнғич каталогининг муаллифларидан бири.

Тихо Браге (1546—1601 йиллар) — даниялик машҳур олим, Копенгаген шаҳри яқинидаги Хрен оролида обсерватория қуриб, уни аниқ ишлайдиган асбоблар билан жиҳозлаган. 1000 та юлдуз координати баён этилган каталог тузган. Назарий астрономиянинг асосчиларидан бири.

Муҳтарам газетхонга тақдим этилаётган гравюрадаги Мирзо Улуғбек сурати рамзий тасвир, албатта. Бундай иззат-икромга буюк ҳамюртимиз ўзининг фан оламидаги хизматлари учун мушарраф бўлган. Салтанатликлар емирилади, лекин олимларнинг ишлари абадиятта қолади, деб каромат қилган Муҳаммад Тарағай ўз асарлари билан Туркистон—Оврупо илмфан йўлини очган эди.

«Зижи жадиди Кўрагоний»нинг Оврупода нашр этилиши ҳақида лўндагина сўзлаб ўтайлик. Биринчи марта бу асар Оксфордда 1648 йилда чоп этилган. Ўша йилиёқ Улуғбекнинг жуғрофий жадваллари алоҳида китоб бўлиб чиқди. Икки йил ўтгач, яъни 1650 йилда буюк мунажжим асари муқаддимасининг биринчи қисми Лондондаги астрономлар қўлига етиб борди. XVII, XVIII, XIX асрларда бу табаррук китобни Гринвич обсерваториясининг дастлабки директори Д. Флемстид, Шарп Т. Хайд, Ф. Бейли, француз шарқшуноси Л. А. Седийо Оврупога ёйдилар...

XVII асрда яшаган поляк алломаси Ян Гевелий шу тариқа ўзининг осийлик ҳамкасби Мирзо Улуғбекка ғойибона қўл узатган эди. Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги В. П. Шигълов ўтмиш аждодларимизга ҳурмат-эҳтиром билан «Юлдузлар осмонининг атласи»ни 1968 йилда сўзбоши ва изоҳлар билан муҳтарам ўқувчилар ҳукмига ҳавола этди. Хулласи калом, ҳам юлдузлар зижини тузган, ҳам бирбирларининг кўнглини топиб, асрлар оша илмий меросни келгуси авлодларга етказиб берган тадқиқотчиларга салламнолар бўлсин!

Абдулла АБДУҚОДИРОВ.
(ЎзА).

«СПАРТАК» ҒАЛАБА САРИ ЙЎЛДА

Март ойининг бошларида Оврупо мамлакатларининг етакчи футбол жамоалари қитъа футбол федерациясининг нуфузли совринлари учун баҳсларни давом эттиришлари анъанага айланиб қолган. Бу баҳорда кубок эгалари кубоги учун мусобақанинг чорак финалига Москванинг «Спартак» жамоаси чиққани боис ўзбекистонлик чарм тўп мухлислари Голландиянинг Роттердам шаҳридаги ўйинни қизиқиш билан томоша қилишди. Бунинг боиси бор албатта. Ўтган йили Россия чемпиони унвонини қўлга киритган «Спартак» сафида юртдошимиз Андрей Пятницкий ҳам маҳорат билан тўп суриб келмоқда.

«Фейеноорд» ўз мамлакати биринчилигида кўш пешқадамдан бири бўлиб турганн, сўнгги учрашувда рақибини осонлик билан мағлуб этгани туфайли голландиялик ишқибозлар ўйингоҳга ғалаба нашидасини сургани тўпланишди. Бироқ «Спартак» ҳам анойилардан эмаслигини яна бир бор намойиш этди. Айнан ушбу учрашувга кўтаринки кайфиятда етиб келган москвалик чарм тўп усталари дастлабки дақиқаларданоқ майдонда устунлик қила бошлашди.

Жамоадошлари орасида ўз фаоллиги билан ажралиб турган Андрей Пятницкий дарвозани аниқ нишонга олишга аҳд қилгани сезилиб турди. Қулай имконият туғилди дегунча юртдошимиз тўпни дарвоза томон йўллашга ҳаракат қилди. Унинг дастлабки зарбасини мезбонлар дарвозабони қайтарган бўлса, кейинги зарбаси шундоққина дарвоза тўсини ёнидан ўтиб кетди. Ниҳоят, Андрей ўз ниятига етди. Биринчи бўлимнинг ўрта085ларида майдон эгалари навбатдаги бор рақибларини сунъий равишда ўйиндан ташқари ҳолатда қолдирмоқчи бўлганларида хатога йўл қўйдилар. Бу хатодан россиялик усталик билан фойдаланишди. Майдон марказида турган Ледяхов Карпинга тўпни узатди. У эса ўз навбатида дарвозабон билан яккама-якка қолган Пятницкийга тўпни етказиб берди. Андрей ушбу мусобақадаги ўзининг бешинчи тўпини дарвоза тўрига киритиб энг сермаҳсул ўйинчилар рўйхатидаги биринчи ўринни сақлаб қолди.

Учрашувнинг иккинчи бўлими ҳам қизғин спорт кураши остида ўтди. Танаффусда устозларидан кўрсатма олган мезбонлар рақиблари дарвозасини ишғол қилиш учун барча имкониятларни ишга солдилар. Венгрия, Нигерия, Голландия терма жамоаларида тўп сурувчи моҳир ҳужумчилар спартакчиларни бир неча бор саросимага солиб қўйган бўлсалар-да, Черчесов моҳирлик билан қўриқлаган дарвозага тўп киритишнинг уддасидан чиқа олмадилар. Ўз навбатида москваликлар Бесссчастных ва Писарев қулай имкониятларни бой беришди.

Муросасиз кураш тақдирини ягона тўп ҳал қилди. Энди икки ҳафтадан сўнг Москвада бўладиган учрашувда спартакчилар қўлга киритилган устунликни сақлаб қолишларига шубҳа йўқ.

М. ТУХТАМИРЗАЕВ.

Қилмиш—қидирмиш

ҲАР ЕРДА БОР ТОШУ-ТАРОЗИ

Тадбиркорлик борасида ном чиқарган Самарқанддаги «Сино» ҳиссадорлик компаниясининг бош директори И. Қосимов «Ўзконцернмаш» бошқаруви раисининг буйруғига биноан лавозимидан озод этилди. Маълум бўлишича, илғор корхонанинг обрў-эътибори юксалиб бораётганининг антиқа «усул» ва «сир»лари бор экан...

Бу ерда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг тобора камайиб кетаётгани корхонанинг «ички ишлари»га аралашишни тақазо қилди. Текшириш жараёнида номи улуғ корхонада битим шартлари бузилгани, маҳсулот етказиб беришда турфа нуқсонларга йўл қўйилаётгани аниқланди.

Мисолларга мурожаат қилайлик. Кейинги тўрт ой мобайнидаги ҳужжатлар кўздан кечирилганида, айрим харидорларга омбордан музлатгичлар беришда қонун четлаб ўтилгани маълум бўлди. Масалан, «Аср» тижорат ишлаб чиқариш фирмасига 80 дона музлатгич 1 миллион 440 минг сўмга бериб юборилган. Новокузнецкдаги «Мигатин» тижорат фирмасига 160 дона музлатгич эса 5 миллион 148 минг сўмга сотилган. Толятти шаҳридаги тижорат дўконига 240 дона музлатгич 5 миллион 160 минг сўмга инъом этилган. Ташкилотларга сотилган музлатгичларнинг пули бугунги кунгача олинган эмас.

«Сино» ҳиссадорлик компанияси маҳсулотнинг талай қисмини айрим ташкилотларга республика савдо вазирлиги билан келишилган шартномадагига нисбатан анча арзон нархда сотган. 1993 йилнинг 1 февралигача жўнатилган маҳсулотлар бўйича дебиторлик қарзлари 250 миллион сўмдан ортиб кетган. Корхона харидорлар билан тузилган шартномаларга амал қилмаётир. Масалан, «Умар» фирмаси билан 400 дона музлатгич етказиб бериш хусусида шартнома имзоланган. Амалда эса негадир 1020 та музлатгич бериб юборилган. «Фарҳод» фирмасига ҳар бир музлатгич белгиланган 22.500 сўм ўрнига 22 минг сўмдан сотилган. Нархлардаги бунчалик фарқнинг, айрим харидорларга нисбатан бу қадар ҳотамтойликнинг сабаби нимада экан?

«Ўзконцернмаш»нинг лавозимлар рўйхатини асоссиз ўзгартириш, молиявий, фонд интизоми бузилаётгани хусусидаги огоҳлантиришларига корхона раҳбарлари парво қилмаган эди. Мана, оқибати. Нуфузли комиссия корхона бош директори И. Қосимов, унинг муовини П. П. Лукачер, бош ҳисобчи Ф. И. Красильниковани истеъмолчиларга маҳсулот етказиб беришдаги камчиликлар, корхонадаги хўжасизликнинг асосий сабабчилари, деб топди. Улар қилмишига яраша жавоб беради.

Х. ШУКУРОВ,
ЎзА мухбири.

Қарши Магистрал каналининг бугунги кундаги техника қудрати билан Амударёдан 132 метр баландликка сув кўтарилади ва чўлнинг 365 минг гектар қўриқ далаларига оби-ҳаёт таралади.

Чўл бағридаги йирик иншоотнинг узлуксиз, самарали ишлаб туришини таъминлаш учун албатта, кўпроқ ишчи кучи, тинимсиз меҳнат, илмий-ижодий фаолият керак. Буни яхши тушунган бошқарма раҳбарлари ходимларнинг ижодий изланишларига имкониятлар яратиб беришга, ишга самара берадиган ҳар қандай янгилик таклифларини қўллаб-қувватлашга интилишади.

Магистрал бошқармасига техника фанлари кандидати, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ихтирочи ва шоир Рустам Очилов сардорлик қилади.

Рустам Очиловнинг энг катта ва эзгу шиорларидан бири аввало у раҳбарлик қилаётган бошқарма ишчи-хизматчиларининг яшаш шароитларини яратишдир.

Сиз суратда кўраётган жажжи ўғил-қизчалар қаршилик миришкорларнинг фарзандлари. Уларнинг «Наврўз» боғчасида бепул шўх-шодон ўйнаб-кулиб тарбияланишлари учун раҳбарлар ғамхўрлик қилишади.

Ф. ШАРОПОВ сурати (ЎзА).

Газета саҳифаланаётганда:

АСАҚАЛИКЛАР КОРЕЙСЧА СЎЗЛАШМОҚДА

Асакада Жанубий Корея Республикасининг ДЭУ корпорацияси билан ҳамкорликда автомобиллар ишлаб чиқарадиган қўшма корхона барпо этилаётгани кўпчиликка маълум. Енгил автомашиналар, кичик ҳажмдаги юк машиналари ва микроавтобуслар ишлаб чиқарадиган бу корхонада республикамизнинг кўп миллатли вакиллари билан бирга Кореядан келган мутахассис ва ишчилар хизмат қилиб, асакаликларга замонавий дастгоҳларда ишлашни ўргатишлари керак. Бунинг учун эса тил муаммосини ҳал қилиш даркор.

Асакалик ишчи-хизматчилар корейс тилини ҳам ўрганишга жазм қилди. Уларга вилоят марказида очилган корейс миллий-маданий маркази ходимлари сидқидилдан ёрдам бермоқда.

Келгуси сонда:

- «КАТТА ТАНАФФУС»ДАГИ ГАПЛАР.
- УҒРИ БЎЛИБ ТУҒИЛМАЙДИЛАР.

Бош муҳаррир: Жаббор РАЗЗОҚОВ

Таҳрир ҳайъати: М.АБДУСАМАТОВА, А.АҲМЕДОВ (*бош муҳаррир ўринбосари*), Н.ЖАЛИЛОВ, К.ЖУМАНИЁЗОВ, К.РАҲИМОВ, З.РИХСИЕВ (*масъул котиб*), Қ.ЭШМАТОВ.

Таъсис этувчилар:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
ва
"ТУРКИСТОН" ИЖОДИЙ ЖАМОАСИ

газета 1925 йил 8 февралдан "Ёш ленинчи" номи билан чиқа бошлаган.

ТАҲРИРИЯТ:
хатлар ва оммавий ишлар – 32-56-57; ёшлар сиёсати ҳамда фан ва халқ таълими – 32-57-93; ижодкор ёшлар – 32-57-52; иқтисод, қишлоқ ёшлари, спорт ва ватанпарварлик – 32-55-81; ахборот ва бадиий безаш – 32-53-98; тижорат – 32-58-48; қабулхона – 32-56-58.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.
Нашр кўрсаткичи: 64607

Газетамиз ҳафтанинг сешанба, пайшанба, шанба кунлари чиқади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Чоп этиш вақти соат 21.00 га белгиланган. Чоп этиш учун 20.30 да имзо чекилди. Буюртма Г — 126. 1 2 3 4 5 6